

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

בעבודה הפנימית, "זה וזה גורם" היינו קיום מצוה מתוך מניעים מעורבים, פעולה של הנפש האלקית לשם שמים לצד אינטרס ארצי נמוך של הנפש הבהמית. כל עבודת הבינונים – בהם נאמר "זה וזה שופטן", כאשר שני היצרים משמיעים את קולם ברמה, "זה לעמת זה עשה האלהים" על מנת שנתקן את שניהם יחד – היא להפיק פירות טובים מתוך המציאות הנפשית בה "זה וזה גורם".

[מתוך השיעור 'חיים במציאות מעורבת']

שפטים תשפ"ד

שפטים ה'תשפ"ד

22 **אמנות התמימות**

מתוך הספר 'הזמן הפנימי'
שלשה פירושים לפסוק "תמים תהיה"

26 **הסיפור החסידי**

אוהבם של ישראל
הרב אברהם יצחק הכהן קוק

28 **מענות ותשובות**

תשובות הרב לשואלים
לימוד קריאה ותמונות של חיות, חינוך
ילדים למקוה וכוונה רוחנית לכאבי גב

29 **פאָר דעם זאָלן**

רזי יסביר לנו בשביל מה אנחנו –
עם ישראל – צריכים מלך

04 **המלך בשדה הקיומי**

נקודה מעובדת
המלך בא לפגוש אותנו בעולם שלנו
ומראה לנו את הדרך אליו

05 **ממזוה קיומית למצוה חיובית**

חינוך חסידי
התחלת עבודת ה' –
מצוות עם הנאה אישית

12 **חיים במציאות מעורבת**

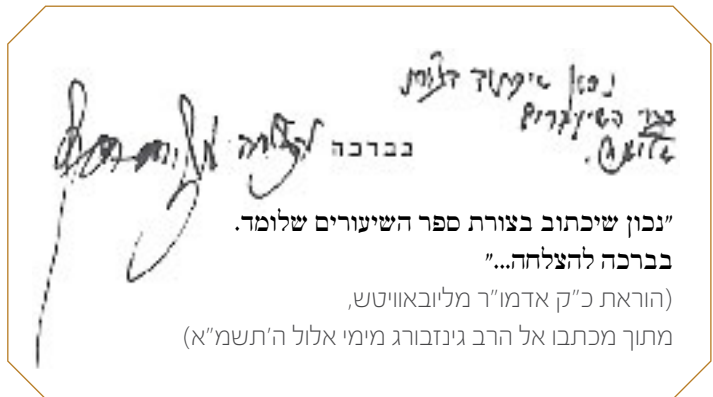
שיעור ברמב"ם היומי
על החיים בעולם מעורב טוב ורע
והדרך להעלות הכל לקדושה

21 **הניגון החסידי**

ניגון מספר 560
מל' אדר א' תשפ"ד

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
להצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה צ'צ' אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעד יעקבי ואיתאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ,
מנחם זאב וינגורט, יוחאי רוה

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל בכל מקומות מושבותיהם ובתוכם לקוראי עלון **נפלאות**.
לפניכם גליון **לשבת פרשת שפטים**, והתחלת חדש אלול, **מלא בכל טוב** לכל המשפחה.
השבוע בגליון:

בחלקו הראשון של הגליון שלשה שיעורים: שיעור על **חינוך חסידי**, שיעור **עיון חסידי**
בסוגיה מהרמב"ם היומי ומאמר על **העבודה המיוחדת לחדש אלול - תמימות**.
השיעור הראשון - **ממצוא קיומית למצוא חיובית** - הוא שיעור לכבוד **ברמצוא לנכד הרב**.
השיעור מתחיל מנקודה בדרשת ברה"מ - **לפיה המצוא הראשונה שמקיימים עם הכניסה לעול תורה ומצוא היא מצות ציצית** - ומפיק ממנה **תובנה חשובה ויסודית בעבודת ה'**, איך **שעבודת ה' מתחילה דווקא ממצוות שבהן מעורבת הנאה אישית ומשם מגיעים לעבודת ה' שלימה**. שיעור יסודי בחינוך חסידי **שאסור לפספס**.

השיעור השני - **חיים במציאות מעורבת** - ממשיך את **אותו קו**, מתוך **עיון עמוק** בסוגיות **"שינוי בנעבד"** ו**"זה וזה גורם"**, המלמד כיצד **להעלות ולרומם את המציאות המעורבת** בה אנו חיים. רבים משיעורי הרב **מחברים נגלה ופנימיות** בהקבלות מכוונות ובהפקת תובנות ב'עבודה' מהלימוד העיוני. אך **השיעור הזה מוסיף עוד נדבך** של הפריה הדדית - הוא בוחן סברות מופשטות בלימוד, **'סברות ר' שמעון שקאפ'**, **'במשקפיים של חסידות'** ומציע לאורן סברות חדשות בלימוד, וגם **מחדד את התובנות החסידיות** מתוך הסברות הדקות והמופשטות.

שני השיעורים הראשונים מתחברים לעבודת אלול, כפי שתקראו בנקודה המעובדת, והשיעור השלישי - **אמנות התמימות** - הינו מאמר מתוך הספר **'הזמן הפנימי'** [בשינויים קלים], העוסק ישירות **בעבודת חדש אלול - התמימות**. מתוך עיון בשלש פירושים בראשונים על הפסוק **"תמים תהיה עם ה' אלקיך"**, שבפרשת השבוע, מתבהרת העבודה במצוא זו הנכונה לכל אחד ואחת מאיתנו. **אלול חסידי**.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת כיתצא הבעל"ט:

נ"ך יומי - זכריה פרקים ד"ג; משנה - קידושין פרק ד.

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם

שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

נקודה

מעובדת מתוך שיעור

המלך בשדה הקיומי

טוב ורע, כאשר נפשנו מעורבת משניהם, ובזמנים גרועים יותר אף תועה במדבריות האיסור ר"ל. עבורנו, ההזדמנות לפגוש את המלך היא רק כאשר הוא יופיע לנו בשדה־ההיתר, בתחומים בהם נפשנו חושקת – בברכה וכשרות במאכל טעים, במזווה בפתח ביתנו הנאה או במשא ומתן באמונה בעבודה המעסיקה אותנו. מפגש כזה יזמין אותנו לצאת מהמדבר, בו היינו שקועים בעצמנו בלבד, ולהתקרב אל המלך, ובסופו של דבר יתן לנו כח גם להיכנס גם אל העיר פנימה. המפגש עם ה' בשדה מאפיין את חדש אלול, בו ה' מזמין אותנו לעבור מהמקומות השליליים אליהם התרחקנו במשך השנה ולהגיע לקדושת הימים הנוראים של השנה הבאה עלינו לטובה. בעצם, תנועה זו שייכת לכל מעבר מהעולם החיצוני אל הקדש פנימה, והמעברים הללו הם מהות כל חיינו בעולם הזה. אנחנו חיים בעולם בו "זה וזה גורם" – כמעט בכל מציאות מעורבים איסור והיתר. גם בתוכנו – כמעט בכל החלטה שלנו מעורבים מניעים קדושים עם אינטרסים נמוכים. תפקידנו להתעלות, מתוך הכרה שרק "מתוך שלא לשמה בא לשמה", וכך להעלות עמנו את כל המציאות לקדושה. בשדה המעורבב הזה, המקום בו הוטל עלינו לעבוד, עומד המלך ומאיר לנו פנים את פניו השוחקות – מגלה לנו שעיקר הצחוק והשעשוע שלו הוא דווקא מהעלאת הדברים המותרים (בירור קליפת נגה), שלב אחרי שלב, "פָּאֹר נְגַה הוֹלֵךְ פָּאֹר עַד נִכְּוֹן הַיּוֹם".

על חדש אלול מביא אדה"ז משל מפורסם: משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה ואז רשאין (ויכולין) כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו. ואחר כך בבואו להיכל מלכותו אין נכנסים כי אם ברשות ואף גם זאת המובחרים שבעם ויהידי סגולה. העיר שבמשל היא "קרית מלך רב", ירושלים עיר הקדש, המקום אשר בחר ה' לשכן את שמו שם. לעומת קדושת העיר, המדבר הוא מקום "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים". בין העיר הקדושה והמדבר הנורא נמצא השדה, מקום 'נייטרלי', שכאשר המלך יוצא אליו גם מי שהתרחק ותעה במדבר יכול לחזור ולהקביל את פני המלך, המאיר לו פנים ומעודד אותו להתקרב. ובמציאות הנפשית: העיר היא עניני הקדושה, לימוד התורה וקיום המצוות "לשמה". המדבר הוא התחום הרחוק מאור פניו של ה', "ארץ ציה ועיף בלי מים", תחום האיסור המעלים על נוכחות ה' (ששרשו בשלש הקליפות הטמאות, "נחש שרף ועקרב"). השדה שביניהם הוא תחום ההיתר – עולם החולין היום־יומי הסתמי, בו האדם מבלה את רוב ימיו (ששרשו בקליפת נגה, המעורבת טוב ורע). ישנם צדיקים יחידים־סגולה החיים תמיד בעיר הקדש וזכאים להיות מרואי פני המלך, אך רובנו ככולנו 'בינונים' החיים בשדה המעורב

שיעור

חינוך חסידי

ממצוה קיומית למצוה חיובית

קיצור מהלך השיעור

ב־כ' מנחם־אב – יום ההילולא של רבי לוי־יצחק שניאורסון, אביו של הרבי מליובאוויטש – חגג ב־מצוה נכדו של הרב. **פרק א** של דברי הרב התייחס לדרשת ב־המצוה והפיק תובנה חשובה ויסודית **בעבודת ה'** – שהמעבר לעבודת ה' מלאה ומסורה מתחיל דווקא **ממצוות שמעורבת בהן ההנאה האישית**, "מתוך שלא לשמה בא לשמה". תוכן הדברים מתקשר גם לשיעור הרמב"ם שבהמשך הגליון. **פרק ב** עסק בשמו של הנכד – לוי, על שם בעל ההילולא. שיעור קצר ומתוק, שכולו **חינוך חסידי מרום**, מסבא לנכד.

מבסוט ממנו, הוא עושה לי טוב, ואם אני רוצה אותו אני צריך לקיים בו מצוה. לעומת זאת, 'מצוה חיובית' לא תלויה ברצון של הנפש הבהמית שלי בכלל, היא רק "לשמה" – מוטל עלי חיוב לקיים אותה מצד עצמה, בלי שהרצון שלי מעורב בה.

"מתוך שלא לשמה בא לשמה"

יש ווארט, שאיני זוכר אם אמרנו פעם, שבעצם התהליך הזה של מעבר ממצוה קיומית למצוה חיובית נקרא "מתוך שלא לשמה בא לשמה"². במצוה הקיומית יש צד של "לא לשמה", כי אני רוצה אותה, רצון שמופיע

א. להתחיל ממצוה קיומית

מצות ציצית – מצוה קיומית

לוי שי' אמר בדרשה ווארט, שהארכנו בו בעבר¹, לפיו המצוה הראשונה שמקיים ב־מצוה בפועל היא מצוות ציצית. מצות ציצית היא 'מצוה קיומית': אם אני רוצה ללבוש בגד של ארבע כנפות – יש עלי חיוב ציצית. אבל אם איני רוצה ללבוש – אין עלי חיוב לקנות בגד של ארבע כנפות בשביל להטיל בו ציצית.

אם כן, המצוה הזו קשורה דווקא ברצון הגשמי שלי, שאיני רוצה את הבגד הזה – אני

נרשם (מהקלטה) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. לכבוד בר מצוה לוי שי' נחשון. כ"ה מנחם־אב תשפ"ד – ד' כפר חב"ד.

א ראה גם שיעור י"ג חשון תשע"ה.

ב ראה פסחים נ, ב; סוטה כב, ב. ובכ"מ.

תוך כדי שאני

אוכל את הדבר
שמותר, כי הוא
טעים לי, אני
מקדש את עצמי
- אני חושב על
ה', אני מקיים
את הפסוק "בכל
דרכיך דעהו"

בגוף שלי. מה הדוגמה
העיקרית של מצוה
קיומית? שחיטה.² אם
אני רוצה לאכול בשר
- צריך לשחוט כהלכה.
אם אני לא רוצה לאכול
בשר - לא צריך לשחוט.
הכל מתחיל מהרצון שלי
לאכול את הבשר.

אם כן, יש כאן צד
של הנפש הבהמית, ויחד
עם זאת ה' מקדש את הענין. כלומר, יש משהו
ב"שלא לשמה" שיש בו החדרת הקדושה של
התורה והמצוות לגוף ולנפש הבהמית. הרי
בפועל מצות ציצית היא מצוה מִתְּרִיג מצוות
התורה, אומרים עליה "אשר קדשנו במצותיו
וצונו". יוצא שבתוך הדבר הזה, שלכאורה יש בו
פן של "שלא לשמה", ה' מחדיר את ה"לשמה"
- ודווקא הדבר הזה הוא התחלת היהודי,
המצוה הראשונה של בר־מצוה.

לאחרונה הסברנו¹ שגם גר שמתגייר -
ובכך עובר מעבר מוחלט, מן הקצה אל הקצה
- מתחיל את הגיור מהתפיסה של המצוות
הקיומיות, ורק אחר כך מגיע למצוות החיוביות.
המצוות הקיומיות הן מעבר - מעבר של האדם
ממצב בו הוא אחד ששקוע רק בתוך עצמו למצב
בו הוא אחד שמסור לגמרי לקב"ה ולא מרגיש
את עצמו בכלל.

כל ה"לשמה" בתוך ה"שלא לשמה"

מעניין שחז"ל דורשים³, ורש"י מביא בפשוטו
של מקרא, שדווקא במצות ציצית יש רמז לכל
מצוות התורה: **ציצית מלא עולה 600, ועם ח**

ג ראה קובץ הערות נט, ה; וראה עוד קובץ יסודות
וחקירות ערכים 'מצוות קיומיות' ו'שחיטה'.

ד הערה בשיעור ש"פ דברים (נדפס בגליון ואתחנן)
השנת.

ה במדבר רבה יח, כא.

ו רש"י על במדבר טו, לט.

חוטין ויה קשרים עולה תריג [הבר־מצוה הזכיר
זאת בדרשה]. איך יתכן שכל ה־תְּרִיג מצוות
הן דווקא במצוה קיומית, ולא במצוה חיובית?
הייתי חושב שכל ה־תְּרִיג צריכות להיות דווקא
במצוה חיובית!

סימן שכאשר אומרים "מתוך שלא לשמה
בא לשמה" הכוונה שבתוך ה"לא לשמה" יש את
כל ה"לשמה". כל מה שעתיד לצמוח "לשמה"
- כל המצוות, גם החיוביות - כבר נמצא בכח
בתוך המציאות בה אני רוצה משהו, ותוך כדי
שאני רוצה אני מקדש אותו. חז"ל אומרים "קדש
את עצמך במותר לך"⁴, זהו כלל גדול בחסידות⁵,
ומסבירים⁶ שמשמעותו לא רק לפרוש מהדברים
המותרים אלא לקדש את עצמך גם תוך כדי
עשיית הדבר המותר. שוב, אלו דברים מותרים,
"מותר לך", ותוך כדי שאני אוכל את הדבר
שמותר, כי הוא טעים לי, אני מקדש את עצמי
- אני חושב על ה', אני מקיים את הפסוק "בכל
דרכיך דעהו", כמו שכתוב ב"היום יום"⁷. לכן
דווקא במצוה הקיומית של ציצית יש רמז לכל
תְּרִיג מצוות התורה.

יציאת חצרים במצות ציצית

מתוך מצות ציצית, שהיא מצוה קיומית,
באים לקריאת שמע, שהיא מצוה חיובית
- המצוה החיובית הראשונה בה מתחייב
בר־מצוה⁸. המעבר הזה רמוז בקריאת שמע
גופא, כי פרשת ציצית היא הפרשה השלישית
והאחרונה בקריאת שמע. "נעוץ סופן בתחלתן"⁹
- מציצת חוזרים להתחלה, חוזרים ל"שמע

ז יבמות כ, א.

ח ראה תניא ספכ"ז ופ"ל ועוד.

ט ראה אוה"ת במדבר ד עמ' מד. מעין גנים ח"ג פרשת
קדשים.

י משלי ג, ו.

יא לוח "היום יום" ד' תשרי.

יב ראה ספר "שרגא המאיר" ח"ו סימן קסד (בשם
הגר"א); אמרי אמת ליקוטים לבר מצוה (בשם בעל חידושי
הרי"מ) ועוד.

יג ספר יצירה פ"א מ"ז.

”בכל לבבך”

את הקשר בין פרשת ציצית לפרשה הראשונה של קריאת שמע אפשר לראות גם במעבר מהשלילה של ”ולא תתורו אחרי לבבכם”^כ לחיוב של ”ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך”^{כא} אותו פרשו חז”ל ”בשני יצריך”^{כב} – לאהוב את ה' ביצר הטוב וביצר הרע, בנפש האלקית ובנפש הבהמית.

מה פירוש לאהוב את ה' גם ביצר הרע? בפשטות, הכוונה שמביאים גם את הנפש הבהמית, היצר הרע, לאהבת ה' על ידי התבוננות^{כג}. אבל גם כאשר הנפש הבהמית עדיין איננה אוהבת את ה', אפשר לשתף אותה בעבודת ה' בכך שהמודעות שהיא היסוד העיקרי של האדם מחדירה שפלות וממילא מודעות לרחמי ה' על האדם^{כד} ול”סיבות” שהוא מסובב כדי להצילו מהחטא ולקיים מצוות^{כה}. הרצונות של הנפש הבהמית, שמתבטאים במצוא קיומית, הם גופא חלק ממה שה' מטביע בנו כדי למשוך ולהניע אותנו לקיום המצוות, וכאשר במצוא הקיומית מתבטאות שתי הנפשות, הנפש הבהמית ברצון לדבר והנפש האלקית בקידוש שלו, מקימים ”ואהבת... בכל לבבך”.

חז”ל מספרים שקרח לעג למצוות ציצית – הפרשיה הקודמת לפרשת קרח – וטען שלא הגיוני לחייב בציצית ”טלית שכולה תכלת”^{כו}. לפי האמור כאן, היה נדמה לקרח שהוא עושה את

כ במדבר טו, לט.

כא דברים ו, ה.

כב ברכות פ”ט מ”ה.

כג תו”א פז, ג.

כד ראה בכל זה באריכות **לב לדעת** ”פרק בעבודת ה'” ובפרט ביאור ז.

כה ראה שם ביאור ח.

כו במדבר רבה יח, ג ובכ”ד.

ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד”^{כז}.

למה חז”ל תקנו פרשת ציצית? בגלל יציאת מצרים^{כח}, שיש מצוה להזכיר אותה בכל יום^{כט} (וגם בכל לילה^ל). בשתי הפרשיות הראשונות של קריאת שמע לא מוזכרת יציאת מצרים, אבל בפסוק האחרון של ציצית יש יציאת מצרים. סימן שדווקא ציצית קשורה ליציאת מצרים. מהי יציאת מצרים? יציאה מעבודת לחרות.

שוב רואים שזהו מעבר – כמו גיור, שהזכרנו קודם, וגם כמו ילד שגדל ונעשה בר מצוה. שניהם יוצאים מהמצרים. איך יוצאים? דווקא על ידי ציצית, על ידי מצוה כדוגמת ציצית, שהיא מצוה קיומית, אבל מתוכה מיד מגיעים ל”שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד”, למצוה חיובית (שהיא ראש וראשונה לכל המצוות החיוביות^ל). זהו הסבר יפה לתקנה של פרשת ציצית בתוך קריאת שמע. ישנן פרשות רבות בהן נזכרת יציאת מצרים, אך בחרו דווקא את פרשת ציצית

משום שיש בה גופא כח של יציאת מצרים – מעבר מהשבי של האדם בישות שלו לקיום מצוות ”לשמה”, כבן חורין אמת^ל.

יד דברים ו, ד.

טו ברכות יב, ב. וראה תניא פמ”ד.

טז ראה שמות יג, ג; רמב”ם שם.

יז ראה ברכות פ”א, מ”ה.

יח במנין המצוות של הרמב”ם מצות יחוד ה' (שבפסוק ”שמע ישראל”) היא המצוה השניה, אך לגבי המצוה הראשונה שהוא מונה, מצות האמנת אלקות (שבפסוק ”אנכי הוי' אלהיך”), יש מחלוקת האם היא נמנית, ודוק.

יט וזהו הסבר פנימי למאמר חז”ל ”פרשת ציצית מפני מה קבעוה? אמר רבי יהודה בר חביבא מפני שיש בה חמשה דברים – מצות ציצית, יציאת מצרים, עול מצות, ודעת מינים הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה” (ברכות יב, ב). בכח מצות ציצית לחולל באדם יציאת מצרים, לקבל עליו עול של כל המצוות – קיומיות וחיוביות כאחד – ולהציל אותו מ”דעת מינים” השקועים בעצמם והמניעים לכל מעשיהם הם תאוה (”הרהור עבירה”) וגאווה (”הרהור עבודה זרה”).

אלא תורה^ג – ה"שלוש בפמליא של מעלה" הוא השלוש של הצדיק, של הנפש האלקית, וה"שלוש בפמליא של מטה" הוא השלוש של בעל-התשובה, של הנפש הבהמית, כאשר גם היא משתתפת ומתרצה. רבי אבהו, שהלכה כמותו^ד, אומר שבעל-תשובה קודם משום שדווקא הוא הממשיך בעבודתו "אורות דתהו", אותם צריכים להמשיך ולהכניס ב"כלים דתיקון" כדי להביא את המשיח^ה.

"שלוש שלום" שוה גם תורה-מצוה^ו – שני הדברים בהם מתחייב בר-מצוה. המאמר על שתי מדרגות השלוש מדבר כולו על התורה, אבל בפרט ה"שלוש בפמליא של מעלה" שייך לתורה, "תורה

(שאר האותיות עולות ג"פ שלם - השרש של שלום ושלמות - בסוד שלש השלמות, שלמות התורה, העם והארץ).
 ובעומק: "בשלוש" אותיות מלבוש (העולה חשמל, שהוא סוד לבוש אדם הראשון לפני החטא, "כתנות אור"), סוד עולם המלבוש שלפני הצמצום הראשון שבעץ חיים (המתואר באריכות בספר עמק המלך ש"א), המדרגה בה ה' שיער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל" (שם ובכ"ד בדא"ח). מכאן שם שבעולם המלבוש יש הבדל מהותי בין חציו העליון וחציו התחתון, היינו בין השרש של "שלוש בפמליא של מעלה" ו"שלוש בפמליא של מטה", אך כדי ליצור את המקום לבריאת העולם ה' קיפל את עולם המלבוש והעלה את החצי התחתון שבו לכסות את החצי העליון שבו, ללמד שעל ידי קיום מצות קיומיות (העושות "שלוש בפמליא של מטה") באים לקיום מצות חויביות (העושות "שלוש בפמליא של מעלה") וממילא הכל כלול במצות קיומיות (ובפרט במצות ציצית שהיא המצוה העיקרית הקשורה לכגד, מלבוש) כאשר "מתוך שלא לשמה בא לשמה", כמבואר בפנים. חצי המלבוש העליון הוא סוד השמות עב"סג, שכנגד י"ה והחצי התחתון סוד השמות מה"בן, שכנגד ו"ה, נמצא שהמצוות הקיומיות שייכות לאותיות ו"ה ("הנגלת לנו ולבנינו", עם הרגשת המציאות והטובה שלנו במצוות), יחודא תתאה ("שלוש בפמליא של מטה"), יחוד פני (עיקר המשכת העצמות, כנודע), ואילו המצוות החויביות לאותיות י"ה ("הנסתרות להדוע"), יחודא עילאה, יחוד נשיקין ("שלוש בפמליא של מעלה"). יחוד נשיקין יחוד גופני הן גופא בסוד תורה ומצוה (ראה תניא פרקים מה"מו ובקו"א ד"ה "להבין מ"ש בפע"ח") המבוארים בפנים, ודוק.

לג שה"ש רבה א, כג.

לד ראה רמב"ם הלכות תשובה פ"ד ה"ד.

לה ראה שיחת כ"ח ניסן תשנ"א.

לו "שלוש שלום" עולה טו פעמים בטול, כאשר תורה עולה יג פעמים בטול ומצוה עולה ג פעמים בטול (היפוך התכללות ביחס למאמר חז"ל - נדרים פ"ג מ"א - שעל התורה נכרתו ג בריתות ועל המילה, המצוה הראשונה שמתקיימת בגוף היהודי, נכרתו יג בריתות, ודוק).

רצון ה' לשמה לכתחילה – שהבגד כולו והוא המצוה אצלו – ולא הכיר בשפלותו הקיומית ובצורך ההכרחי במצוות קיומיות (וגאותו זו גרמה לו לחלוק על משה ולהאבד מהעולם)^ז.

שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה

אפשר להרחיב עוד את הנקודה הזו: בבר-מצוה אתה מתחייב בתורה ומצוות, אבל את השנים הקרובות אתה צריך להקדיש בעיקר ללימוד תורה בעומק, בבקאות ובעיון. על מי

שעוסק בתורה לשמה

דרשו חז"ל^ח, לפי הפסוק

"או יחזק בַּמְעוּזֵי יַעֲשֶׂה

שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה

לִי"^ט, שהוא "משים

שלום בפמליא של מעלה

ובפמליא של מטה".

את שתי מדרגות

השלום אנחנו מכירים

מהפסוק "שלוש שלום

לרחוק ולקרוב"^י, בו

מסבירים ש"שלוש" אחד

הוא לצדיק ו"שלוש" שני לבעל תשובה, כאשר

רבי יוחנן ורבי אבהו חולקים האם הצדיק

קודם או דווקא בעל התשובה קודם^{יא}, כידוע.

בעבודה של כל אחד יש את הצדיק שבו, הנפש

האלקית שלו, ואת בעל-התשובה שבו, הנפש

הבהמית שלו. גם כשעוסקים בתורה שמביאה

שלום – "מעוּזֵי", עליה נאמר "הוי' עז לעמו

יתן הוי' יברך את עמו בשלוש"^{יב}, "אין עוז

כז וראה עד"ז כש"ט (קה"ת) שצג.

כח סנהדרין צט, ב.

כט ישעיה כז, ה.

ל שם נז, יט.

לא ברכות לד, ב.

לב תהלים כט, יא. "בשלוש" רומז ל"ב בחינות שלום (על דרך שדורשים "צדיק באמונתו יחיה" – ב אמונות) וכן הרו"ס של הפסוק עולים ב"פ שלום – ראשי תיבות בסוד "שלוש בפמליא של מעלה" וסופי תיבות בסוד "שלוש בפמליא של מטה"

ב. סוד השם לוי מ'לי' ל'לו'

השם לוי מורכב מהאותיות
— ל, ו, י, כך שיש בו גם את
המלה 'לו' וגם את המלה 'לי'.
צריך לפרש שהלוי האמתי
הוא החסיד של פרקי אבות,
עליו נאמר "שלי שלך ושלך
שלך חסיד" ^{מג} — שלי ('לי') הוא
שלך ('לך'), כמו שכתוב ב"היום
יום" ^{מד} שחתיכת הלחם שיש לי
היא גם שלך, 'זה שלך בכלל, קח'.
אבל, כשמדייקים, בשם לוי
לא כתוב 'לך' ו'לי' אלא 'לו'
ו'לי'. אז איך נפרש? "תן לו משלו
שאתה ושלך שלו" ^{מה} — כל מה
שיש 'לי' הוא בעצם שלו ('לו'),

וגם המצוות שאני מקיים והתורה שאני לומד,
הכל מכח ה' יתברך, מכח הבורא. זו התודעה של
לוי, שיודע שכל מה שיש 'לי' הוא בעצם שלו
(לו'), לכן "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן
בדוד הוא אומר 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'" ^{מי}.
זה דבר אחד, ווארט אחד, לגבי השם לוי.
מתוך שלשה דברים שנאמר.

חיבור החיה והיחידה

בנשמה יש את הנר"נ (נפש-רוח-נשמה),
שהן האור הפנימי של הנשמה — השכל, המדות
וכח המעשה — ויש את המקיפים שלה, החיה
והיחידה, מקיף קרוב ומקיף רחוק. יש הרבה
רמזים והסברים בקבלה וחסידות ליחס בין החיה
והיחידה. במדרש ^{מד} אפילו כתוב שהחיה יותר
גבוהה מהיחידה.

מן השמים", וה"שלוש בפמליא של מטה" שייך
למצוה, המתקיימת בגשמיות העולם. ושוב,

דווקא מצוה קיומית, בה מעורבות
שתי הנפשות, כוללות את שתי
מדרגות השלוש והיא משמשת
המעבר מה"שלא לשמה"
ל"לשמה" (עד ל"עוסק בתורה
לשמה" ש"משים שלום בפמליא
של מעלה ובפמליא של מטה").

"זהיר טפי"

מצות ציצית, המצוה
הקיומית שהיא המצוה הראשונה
של האיש הישראלי, מופיעה
במאמר חז"ל עיקרי נוסף: כאשר
שאל רב יוסף את בנו של רבה
"אבוך במאי הוי זהיר טפי" הוא

השיב לו "בציצית" ^{לז}. התשובה הזו היא לכאורה
'דוגמה פרטית', אך הרבי ר' אלימלך אמר ^{לח}
שזו המצוה הכללית של הדוד, והסברנו הרבה
פעמים ^{לט} שכוונתו לדורנו, הדור של משיח.

אדמו"ר הזקן מסביר ^מ כי המצוה בה אדם
"זהיר טפי" שייכת לגורלו-נחלתו, ה"חלק באלקי
ישראל" המיוחד לו. רואים שהחלק המיוחד של
האדם הוא דווקא מצוה קיומית, שמעורב בו
רצונו של האדם, והיינו הבידוד המיוחד של
ניצוצות שנפלו מעולם התהו לנשמתו דווקא.
כאשר אדם מקיים מצוה כזו, מקדש את גופו
ומתקן את חלקו בעולם, הוא "זהיר טפי" גם
במובן של "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע" ^{מא}
— נשמתו מזהירה ומאירה בזהר מיוחד ^{מב}.

לו שבת קיח, ב.

לח נעם אלימלך נח ד"ה "או יאמר בדורותיו".

לט ראה שיעור מוצאי כ"א אדר ע"ה (פ"ב ואילך). ובכ"מ
(וראה גם בשיעור שבהערה הבאה).

מ תניא אגה"ק ז. הדברים, עם לקוטי לוי יצחק עליהם,
נתבארו בארוכה בשיעור כ' מנחם-אב (נדפס בגליון ראה)
תש"פ - עיי"ש בארוכה.

מא דניאל יב, ג.

מב ראה סה"מ תש"ח ד"ה "זה היום עשה הוי" (עמ' 240);

לקו"ד ח"ה עמ' 1089 (מהדורת לשה"ק) - ובריבוי מקומות.

מג אבות פ"ה מ"י.

מד לוח "היום יום" טו אי"ר.

מה אבות פ"ג מ"ז.

מו דהי"א כט, יד.

מז בראשית רבה יד, ט.

החלק המיוחד

של האדם הוא
דווקא מצוה
קיומית, שמעורב
בו רצונו של
האדם, והיינו
הבירור המיוחד
של ניצוצות
שנפלו מעולם
התהו לנשמתו
דווקא

בעל הח"י? כי הוא הבעל של חיה-יחידה, הוא גלה אצל כל יהודי במלוא העצמה את החיה והיחידה שלו. שוב, בשם לוי יש קשר גם לחיה וגם ליחידה, שני המקיפים. עד כאן ווארט שני.

הטיל של לוי

ווארט שלישי הוא משהו שהסברנו כמה פעמים²³, אבל נחזור עליו כי הוא רעיון יפה: האות ל – שהיא העיצור היחיד בשם לוי, אות עם היגוי ממשי – נקראת "מגדל הפרוח באויר"²⁴, בהיותה האות היחידה שעולה מעל לשרטוט. אנחנו אוהבים לדרוש זאת – אפשר לומר שזו דרשה בדרך צחות – בסגנון של חיבור תורה ומדע, תורה וטכנולוגיה. מהו מגדל הפרוח באויר היום? טיל. הטיל יוצא מהאטמוספירה, מאויר העולם, ומגיע לחלל – הוא מגיע לחלל הפנוי, בו "אין עוד"²⁵, אפילו בחללו של עולם²⁶. יש שיחה של הרבי²⁷ שמסביר מהו "חללו של עולם".

איך עובד טיל? כשרוצים לשגר טיל לחלל הוא לא יכול להתחיל לטוס מיד במהירות שתשחרר אותו מכח המשיכה של כדור הארץ. הוא צריך לעשות חצי סיבוב סביב חצי כדור הארץ, להגביר את המהירות שלו, עד שהוא מגיע לנקודה של החצי, בה כבר יש לו מספיק כח לפרוץ ולהשתחרר, כח יותר חזק מכח המשיכה של הארץ – ואז משתחרר לחלל. מה קורה איתו הלאה?

הטיל בנוי משלשה שלבים, שלשה חלקים – חלק תחתון, חלק אמצעי והתא בו יושב האסטרונוט. בכלל, כתוב בקבלה, בספר התמונה, שהאות ל מורכבת משלש אותיות (בציוור שלה) – היא כ למטה, עליו עומדת ו ובראשה יש י. שלש האותיות יוצרות את המלה

בדרך כלל מסבירים בחסידות^{מח} שהמקיף הקרוב, מקיף החיה, הוא האמונה בחידוש הבריאה בכל רגע, והמקיף הרחוק, היחידה, הוא מסירות נפש, מסירות נפש לה', לעבוד את ה' במסירות נפש. זו התמצית, אפשר לומר, של חסידות חב"ד – המסירות-נפש להיות יהודי, והמסירות-נפש להפיץ את היהדות, כמו

רבי לויק, שמסר את נפשו ממש להפיץ את האידישקייט. זהו מה שצריך ללמוד ממנו. כמה שהוא גאון, מקובל והכל – מה צריך ללמוד מרבי לויק? את המסירות-נפש שלו, שהיא היחידה שבנפש. ככה מוסבר בחסידות.

עכשיו נעשה גימטריא: חיה עולה 23 ו- יחידה 37. לוי שוה פעמיים 23, פעמיים חיה, כך שהוא קשור למקיף דחיה. אבל אם עושים לוי ברבוע פרטי, בו מעלים כל אות ברבוע – ל ברבוע (900), ו ברבוע (36), י ברבוע (100) – מקבלים 1036 (רק לי ברבוע פרטי עולה שלמות של 1000 והי מוסיף עוד 36). 1036 הוא כפולה של יחידה – יחי פעמים יחידה. אם כן, יש בלוי גם את כח החיה וגם את כח היחידה, שני המקיפים.

הנשמה היא השכל, "נשמת שדי תבינם"^{מט}. הרוח היא המדות, הרגש. הנפש היא כוחות המעשה. כתוב^נ שכל החסידות באה לגלות את המקיפים של הנפש. הבעל שם טוב קבל מאחיה השילוני^{נס}, שנקרא בעל הח"י^{נד}. למה קוראים לו

מח ראה סוד ה' ליראיו כללי השערים פ"ח (ובארוכה שיעורים בסוד ה' ח"ב פ"ג) ובכ"ד.
מט איוב לב, ח.

נ ראה קונטרס "ענינה של תורת החסידות" פ"ו.
נא כש"ט (קה"ת) אות קמג (וראה שיעור כ"ז אד"ש – נדפס בגליון תרע"ב - השתא).

נב ראה סה"ש ת"ש (לה"ק) ש"פ פנחס (עמ' קסג).

נג ראה לדוגמה אותיות לשון הקדש בביאור האות ל'.

נד חגיגה טו, ב; סנהדרין קו, ב ורש"י שם.

נה דברים ד, לט.

נו דברים רבה ב, כח.

נד ראה לקו"ש חכ"ט ואתחנן א.

כך נשארת רק י קטנה, אבל היא ממש הוא, בה נמצא העצם שלו.

אם כן, השם שלך – לוי – רומז שאתה יכול להגיע מעלה-מעלה. צריך לעלות במתינות, לפי הסדר הזה, וצריך לפעמים גם להוריד משקל – להוריד משקל של הרגשת-היש, לעשות מה שנקרא בטול היש. אז אתה נשאר עם בטול אמתי (בטול במציאות), עמו אתה מטייל בכל העולמות, העולמות העליונים והתחתונים, ואתה ממשיך שפע בכל העולמות.

כוי, אבל הכל יחד הוא ל ויש בה גם את ה־ו וגם את ה־י – רמז ל־לוי רק באות ל. כאשר הטיל משלים את חצי הסיבוב שצורתו כמו ה־כ, התחתית של ה־ל, הוא צריך לתפוס תאוצה כדי לצאת מכדור הארץ – לשם כך החלק התחתון שלו, הכבד, נופל, והוא נשאר רק עם ה־ו (החלק האמצעי) וה־י (התא). אחר כך, כשהוא מגיע עוד יותר גבוה, גם החלק האמצעי נופל, ונשאר רק התא בו יושב האסטרונוט – הנשמה. זה ממש לוי – קודם הוא ל, אחר כך הוא ו, ואחר

הַלּוֹמֵד עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לַדֶּרֶךְ

- ◆ המצוה הראשונה של נער בר־מצוה היא ציצית – מצוה קיומית.
- ◆ במצוה קיומית מעורב רצונו הבהמי של האדם (בניגוד למצוה חיובית, שאינה תלויה ברצונו).
- ◆ במצוה קיומית יש כח של החדרת הקדושה לגוף ולנפש הבהמית.
- ◆ מצוה קיומית משמשת מעבר מהיות האדם שקוע בעצמו להתמסרות לה' – "מתוך שלא לשמה בא לשמה".
- ◆ כל ה"לשמה" טמון ב"שלא לשמה" – מצות ציצית כוללת את כל תריג המצוות.
- ◆ ממצות ציצית הקיומית עוברים למצות קריאת שמע החיובית.
- ◆ במצוה קיומית, דוגמת מצות ציצית, יש כח של יציאת מצרים – יציאה משעבוד לישות לחרות אמתית.
- ◆ הנפש הבהמית משתתפת בעבודת ה' בשפלות ובתחושת רחמי ה'.
- ◆ קרח זלזל במצות ציצית (הקיומית) כי התיימר בגאותו לקיים הכל "לשמה".
- ◆ במצוה קיומית, בה משתתפות שתי הנפשות, מתקיימת עבודת ה' "בכל לבבך" – "בשני יצריך".
- ◆ בכל אדם יש "קרוב" ו"רחוק", צדיק ובעל־תשובה, נפש אלקית ונפש בהמית.
- ◆ מצות ציצית, כמצוה קיומית, היא ה"זהיר טפיל" – הכח לברר את ניצוצות־התהו המיוחדים לאדם וכך להאיר־להזהיר את נשמתו.
- ◆ לוי הוא החסיד האומר "שלי שלך ושלך שלך" ובעיקר הוא היודע שכל מה שיש 'לי' שייך בעצם 'לו' – "תן לו משלו שאתה ושלך שלו".
- ◆ הכח להשתחרר מכבודות העולם ולעלות מעלה תלוי בבטול היש וכאשר זוכים לבטול אמתי ניתן לטייל בעולמות העליונים ולהמשיך שפע לכל העולמות.

שיעור

הלכות איסורי מזבח פ"ג הי"ד

חיים במציאות מעורבת

קיצור מהלך השיעור

שיעור הרמב"ם השבועי עוסק באפשרות **השינוי של איסור לדבר היתר**, הראוי לשימוש, ואף **להעלותו לקדושה** הראויה להקרבה על גבי המזבח – **שינוי הכרחי עבורנו** בעולם בו אנחנו חיים, המעורב טוב ורע ודורש **תיקון והעלאה. פרק א** עוסק בהלכה המקורית ברמב"ם, על **"שנוי בנעבד"** המאפשר להקריב דבר שנעבדה בו עבודה זרה, ומגדיר את **עומק השינוי הנדרש. פרק ב** משווה בין הדין של "שינוי בנעבד" לדין **"זה וזה גורם"** ומעמיק בקשר ביניהם, תוך עיסוק **בסוגים שונים של תערובת. פרק ג** 'עולה קומה' לעיסוק בסברא למדנית מופשטת – יחסית, בחינה שלה ב'משקפיים חסידיות' וזיקוק התובנות בעבודת ה' העולות מכל הסוגיא – התבוננות מעמיקה בכך שעיקר עבודתנו היא בעולם בו **"זה וזה גורם"**, **מציאות נפשית וחיצונית המעורבת מטוב ורע**, ודווקא 'השטח האפור' של **תחום ההיתר** הוא **הזירה העיקרית** בה עלינו לעבוד. שיעור זה מתחבר לתובנות שבשיעור שלפניו, ושני השיעורים יחד מתאימים במיוחד לענינו הפנימי של **חדש אלול** (כפי שמוסבר בנקודה המעובדת).

א. שינוי בנעבד

"נשתנו ונדמו לולדות"

כתב הרמב"ם^א:

המשתחוה לקמה חטיה מותרין למנחות, שהרי נשתנו ונדמו לולדות של איסור מזבח שהן מותרין. וכן בהמה שפטמה בכרשיני עבודה זרה מותרת

למזבח שהרי נשתנו.

בפסולי מזבח יש דין מיוחד ש"ולדותיהן מותרים", שמקורו באמור באיסור אתנן זונה ומחיר כלב "גם שניהם"^ב – "הן ולא ולדותיהן"^ג (כשפשטות הלימוד היא שדורשים "שניהם" כמו שניהם^א) – ומשם לומדים גם

א דברים כג, יט.

ב תמורה פ"ו מ"ג.

ג ראה תורה תמימה על אתר הערה קב.

נערך ע"י איתאל גלעדי. שבת ראה תשפ"ד – כפ"ח.

א הלכות איסורי מזבח פ"ג הי"ד – משיעור הרמב"ם

היומי (ג"פ) כ"ו מנחם"אב תשפ"ד.

מהותו של

השינוי בקדשים
היא שמציאותו
הראשונה של
הדבר התבטלה
לגמרי, נעשתה
'אויס מציאות',
והוא 'נולד מחדש'
כראוי לגבוה

מעשה ושינוי שם נעשים אצל הגנב (ופעמים שצריכים את שני השינויים גם יחד), והם בסוד "והנגלת לנו ולבנינו"¹, ושינוי רשות הוא בהקניית החפץ מהגנב לרשות אחר (שיחסית 'נסתר' ביחס למציאות הראשונה).

אמנם, מטעם הדין שמביא הרמב"ם – שהשינוי בקדשים דומה ללידה 'יש מאין' בולדות איסור מזבח – עולה שמהותו של השינוי בקדשים (שיש לו לימוד מיוחד, כנ"ל) היא שמציאותו הראשונה של הדבר התבטלה לגמרי, נעשתה 'אויס מציאות', והוא 'נולד מחדש' כראוי לגבוה, לקדשים. שינוי מהסוג הזה שייך ל-'שבשם'², שפנימיותה הבטול המוחלט, והיא בסוד "קדש מלה בגרמיה"³.

ולסיכום:

י	שינוי בנעבד
ה	שינוי רשות
ו	שינוי מעשה
ה	שינוי שם

ב. תערובת ושינוי

"שינוי בנעבד" ו"זה וזה גורם"

את הדין של בהמה "שפטמה בכרשיני עבודה זרה" מזכיר הרמב"ם עוד קודם, בהלכות עבודה זרה⁴, ביחס לאיסור ההנאה מעבודה זרה: ...וכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו הרי זה מותר בכל מקום לפיכך... פרה שפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תיאכל וכן כל כיוצא בזה.

יג דברים כט, כח.

יד אכן, ה"י כוללת גם את המדרגות הזיה שתחתיה – בסוד "הוי' בחכמה" (משלי ג, יט) – שהרי יש כאן גם שינוי רשות, מחולין להקדש (שהרי בדרך כלל מקדישים את החטים רק אחרי הקצירה), גם שינוי מעשה, בקצירת הקמה וטחינת החטים וכו', וגם שינוי השם, מחטים לקמה, ודוק.

טו זה ח"ג צד, ב.

טז הלכות ע"ז פ"ז ה"ד.

לשאר איסורי מזבח⁵. הגמרא⁶ משווה את הדין הזה לדין "שינוי בנעבד"⁷ ומסיקה שגם כאשר השתחוו לקמה (והיא נאסרת לגבוה מדין נעבד, אף שלהדיוט אין איסור עבודה זרה במה שאין בו אחיות יד אדם⁸) – הקמח שלה מותר למנחות.

לדין "המשתחוה לקמה חטיה מותרין למנחות", שהוא וטעמו מפורשים בגמרא, משהו

הרמב"ם דין נוסף – "בהמה שפטמה בכרשיני עבודה זרה מותרת למזבח" – ונותן לו את אותו טעם. הכסף משנה מציין על אתר מקור בגמרא לדין הנוסף⁹, אך שם לא מדובר בגמרא בפירוש על טעם הדין, ולכן הדבר פותח פתח לדיונים רחבים – כדלקמן.

סוגים של שינוי

הדין של שינוי מוכר בדרך כלל בהלכות גניבה, בה כאשר החפץ הגנב נקנה על ידי שינוי חוזרים לבעליו הראשון רק דמיו ולא הוא עצמו. השינויים הקונים בגניבה הם שינוי מעשה, שינוי שם ושינוי רשות (כשלעיתים צריכים השינויים להצטרף זה לזה, כפרטי הדינים בזה).

במבנה הפנימי, שינוי השם שייך למלכות, ה תתאה, שהיא בחינת שם¹⁰; שינוי מעשה שייך ל'ז שבשם, סוד ששת ימי המעשה; ושינוי רשות שייך ל'ה עילאה, שנקראת "רשות"¹¹. שינוי

ה תמורה פ"ו מ"ה.

ו ע"ז מו, בי"מ, א.

ז מקור פשוט להשוואה בין ולד לשינוי הוא בדת בית הלל שלומדים מ"גם שניהם" שני לימודים – "הם ולא שינויהם, הם ולא ולדותיהם" (ב"ק צד, א).

ח ע"ז מה, א.

ט תמורה לא, א.

י סוכה ל, ב; ב"ק סה, א; סז, ב.

יא שושן סודות אות פכ (פירוש "למען שמו") ורתל; פירוש הרמ"ק לספר יצירה פ"ה מ"ז. וברובי מקומות בקבלה וחסידות.

יב ראה סוד ה' ליראיו של"ט פ"ה.

הדין של "נשתנו" נדרש כדי "להסיר מהכרשינין איסור עצמי של נעבד" והוא מוסיף "ומועיל האי שינוי גם להפקיע איסור הנאה הרוכב על החפצא דכרשינין"

האחרונים דנים מדוע שינה הרמב"ם את טעם הדין – בהלכות עבודה זרה הוא כתב שהטעם הוא "זה וזה גורם" ובהלכות איסורי מזבח הוא כתב שהטעם הוא "שהרי נשתנו". בעל מרכבת המשנה מסביר:

דבע"ז איירי הש"ס להדיוט שיאסר מחמת פטום אסורי הנאה, אע"ג שנשתנה מ"מ חשוב נהנה מע"ז, ולזה מסיק דתלי בפלוגתא דווי"ג, וכ"כ רבנו בהדיא פ"ז מהע"ז הי"ד דחשיב וזו"ג ושרי, משא"כ הכא לענין הקרבה לגבוה דאסור משום נעבד, והרי מקריב הבהמה עם הכרשינין שבקרבה, להכי הוצרך רבנו למעם הואיל דנשתנה. וזה פשוט.

כלומר, באכילת הפרה שהתפטמה הכרשינים אינם קיימים בעין, וצריך להתיר (רק) את איסור ההנאה שנגרם על ידם, ודי בכך ש"זה וזה גורם מותר". אמנם, בהקרבת הבהמה שהתפטמה מהכרשינים קיימים "הכרשינין שבקרבה" ולכן צריך להוסיף את הטעם של "נשתנו". נראה שביאור זה עולה בקנה אחד עם דברי הרמב"ם בפירוש המשניות במסכת תמורה, שם הוא מפרש שרבי חנינא בן אנטיגנוס אוסר למזבח כשירה שינקה מן הטריפה "באותו היום בלבד שינקה לפי שהיא יכולה לעמוד עליו מעת לעת והוא מתעכל ועד כאן לא נגמר עכולו" (ומוסיף "אבל אם נתעכל ואפילו היה זן אותה דרך משל בכרשינים של עבודת כוכבים עד שהשמינה בתכלית השומן הרי היא מותרת לגבי המזבח לדברי הכל"). כלומר, הוא מפרש שהנידון שם במשנה ובגמרא – המקור לאמור כאן – הוא איסור שטרם נתעכל והפך לבשר הבהמה, ובנידון זה מכריע "ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס". אמנם, בעל אבן האזל מקשה עליו שאם הרמב"ם בא להשמיענו דין זה "לא היה לו לכתוב בהמה שפטמה בכרשיני ע"ז אלא בהמה

שאכלה כרשיני ע"ז מותר להקריבה גם באותו יום".¹ לכן הוא מסביר שדין "זה וזה גורם" מועיל כדי להתיר את הבהמה להדיוט מאיסור הנאה של עבודה זרה (ובלעדי כן ודאי לא היתה מותרת למזבח, שהרי מותר להקריב רק "ממשקה ישראל"²), אך מכיוון שבאיסור נעבד למזבח יש חומרות גם ביחס איסור הנאה מע"ז להדיוט (כנ"ל שדין "נעבד" הוא גם במחובר ובבעלי חיים) צריך גם את הדין של "שינוי נעבד" כדי להתיר את הקרבן למזבח.³

יש גם מי שכתב⁴ הסבר "על פי דרכו של המרכבת משנה" – אלא שהוא לא מתייחס לכרשינין שטרם נתעכלו אלא ל'חפצא' של הכרשינין, וכך סרו מעליו קושיות אבן האזל – והסביר כי הדין של "נשתנו" מתייחס להפיכת הכרשינין לבעל חיים, על ידי שנתעכלו, והוא נדרש כדי "להסיר מהכרשינין איסור עצמי של נעבד" והוא מוסיף "ומועיל האי שינוי גם להפקיע איסור הנאה הרוכב על החפצא דכרשינין". אמנם, גם לאחרי שסר האיסור העצמי ולא

¹ הוא גם מאריך לדון כיצד יפסוק הרמב"ם בדין אליו מתייחס מרכבת המשנה ואומר שדברי הרמב"ם בפירוש המשניות הם כמשנה ראשונה – עיי"ש – ועצ"ע בדבריו ואכמ"ל.

² יח' יחזקאל מה', טו. וראה פסחים מה', א; ירושלמי ערלה פ"ב ה"א.

³ יט' וזה לשונו:

ועכשיו מבואר דאף דבהלכות עכו"ם בפ"ז כתב הרמב"ם דינא דפרה שפטמה בכרשיני עכו"ם דמותרת להדיוט משום דזה וזה גורם מותר מ"מ כתב כאן טעמא דשהרי נשתנו משום דאם לא הי היתר שינוי נעבד לגבי קרבן לא הוי מהני זה וזה גורם מותר ולכן צריך לשני הטעמים, א' דין דווי"ג גורם מותר דזה ע"כ צריך לגבי להתיר להדיוט דמה שנשתנה לחוד אינו מתיר באיסור הנאה בפרט באיסור עכו"ם וכנ"ל, ב' צריך לדון יש שינוי נעבד דגם לקרבן מותר שינוי דאי לאו דיש שינוי נעבד לא הוי מהני טעמא דווי"ג גורם וכנ"ל, ולכן בעיקר מה דמותר להדיוט משום וז"ז גורם דבל"ז הי ודאי אסור גם לקרבן משום ממשקה ישראל, סמך על מה שכבר כתב דין זה בפ"ז מהל' עכו"ם דפרה שפטמה בכרשיני ע"ז מותרת משום דווי"ג גורם מותר, וכאן כתב דמותרת גם למזבח משום דדבר שנשתנה מותר והוא משום דקיי"ל יש שינוי נעבד דאי לא הוי קיי"ל יש שינוי נעבד לא הוי מהני היתרא דווי"ג גורם מותר וכמשי"ב.

⁴ כ' ילקוט שיעורים לרב בציון ראקאוו כתובות ב"ב שיעור בענין "זה וזה גורם" ונתפטמה כל ימימה באיסור".

ובפרט בעכו"ם דילפינן דכל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו וכמש"כ רש"י בע"ז שם ולכן משום דינא דזה וזה גורם מותר אמרינן דליכא בזה גרם איסור הנאה ולא גרם ע"ז.

כלומר, ההיתר אפשרי רק בצירוף הדין של שינוי ושל "זה וזה גורם" (והרמז: שני ועוד "זה וזה גורם" ע"ה עולה מותר!). לדבריו הדין של שינוי הוא יסודי יותר, והוא הגורם לכך שחל כאן ההיתר של "זה וזה גורם" (וקצת צ"ע לשיטתו, שהרי בעיקר דבריו הסביר הפוך – ש"זה וזה גורם" הוא הדין הראשון, שמתיר להדיטו, אלא שבקדשים נדרש גם הדין של שינוי). אכן, בפנימיות אפשר להסביר את הקשר בצורה הפוכה: בהתחלה הדבר האסור היה חלק מג' קליפות הטמאות לגמרי²³, אך כאשר הוא התערב בהיתר נוצרה כאן מציאות מעורבת של טוב ורע ובכך גופא התחולל שינוי בגוף הדבר – הוא עלה מג"ק הטמאות לגמרי להיות בבחינת קליפת נגה טוב ורע, שהיא שרש כל דברי ההיתר שבעולם, וממילא הדבר הפך למותר! הדין של "זה וזה גורם", שנוגע להדיטו, חולל שינוי בחפצא, שגרם גם להיתר למזבח.

מתערובת לתרכובת

בפרטי הדין של "זה וזה גורם" יש מגוון דעות עד כמה ה"זה וזה" צריכים להיות מעורבים²⁴: לדעת התוספות²⁵ הפעולה של שני הגורמים צריכה להיות זהה, אך כאשר כל אחד גורם פעולה שונה ונפרדת – כמו הקרקע שמצמיחה והאילן שמועיל לצמחים בצל שלו – לא אומרים

כב תניא פ"ד.

כג הבא לקמן נסמן בבהירות בקובץ יסודות וחקירות ערך 'זה וזה גורם'.

כד ע"ז מח, ב ד"ה "ורבנן".

רוכב איסור הנאה על החפצא של הכרשינין, הגורם, הרי הבהמה שהתפטמה מהכרשינין נחשבת כ'נגרם' של דבר אסור בהנאה, ולהיתר הענין הזה מועיל הדין של "זה וזה גורם" שמותר (אלא שבדיני איסורי מזבח הדגיש הרמב"ם את הדין של "נשתנו", משום שהוא חידוש ביחס לנעבד, בשל חומרתו וחלותו גם על בעלי חיים – עיי"ש בארוכה – ולענין היתר איסור ההנאה שנגרם, גם אחרי שהחפצא השתנה, סמך על כך שהזכיר בהלכות ע"ז את הדין של "זה וזה גורם").

מכל התירוצים עולה שבדין של "שינוי בנעבד" יש ממד עמוק יותר של שינוי-בטול גם ביחס לדין של "זה וזה גורם", המועיל גם ביחס לקדשי מזבח – מתאים למבואר לעיל שזהו שינוי מהותי השייך ל"י שבשם.

"זה וזה גורם" שינוי

העובדה ששני הדינים, "זה וזה גורם" ו"שינוי בנעבד", מובאים יחד (החל מהמשנה בתמורה, עליה הבאנו את פירוש המשניות) ו'מתכתבים' ביניהם כטעמי היתר לבהמה שנתפטמה מכרשינין עבודה זרה מזמינה לעיין האם יש קשר או דמיון פנימי ביניהם. באבן האזל הנ"ל כתב²⁶:

אלא דצריך עוד להוסיף דהרמב"ם סובר דמה דק"ל זה וזה גורם מותר, הוא גם כן משום דשינוי מותר דאם היינו אומרים דמה שנשתנה אסור אם כן למה יהיה מותר זה וזה גורם הא הוי כדבר שנתערב בו מחצה היתר ומחצה איסור, וע"כ דזה ודאי דדבר שנשתנה אינו דבר האסור בעצמו ואין בו איסור הקודם ממש אלא דאיסור הנאה צריך למעמא דזה וזה גורם משום דעכ"פ הא נהנה מאיסור הנאה

כא והדברים עולים בקנה אחד ממש עם דברי הילקוט שיעורים הנ"ל.

כאשר אומרים

שנפעל כאן שינוי של ממש החיבור הפך מתערובת של שני דברים לתרכובת שיוצרת חומר חדש ואחר

"זה וזה גורם", אך לדעת רש"י^כ והרמב"ם^{כז} גם במקרה כזה אומרים "זה וזה גורם"^{כח}. עוד נחלקו השיטות מה הדין במקרה ששני הגורמים פועלים בזה אחר זה, ולא בבת אחת – כמו בבישול

שנעשה בשני שלבים, חלקו בעצי היתר וחלקו בעצי איסור – יש אומרים שגם אז אומרים "זה וזה גורם", יש אומרים שרק כאשר הגורם הראשון הוא של היתר אומרים אך כאשר הגורם הראשון הוא האיסור הכל אסור ויש אומרים שבמקרה כזה כלל אין אומרים "זה וזה גורם" והכל אסור^{כט}.

בעומק, השאלה כאן היא מהו גדרה של תערובת "טוב ורע" (קליפת נגה ששרשה בעץ הדעת טוב ורע, כנ"ל) – עד כמה צריכים להיות גורמי האיסור ומותר מעורבים זה בזה כדי שתיווצר כאן מציאות חדשה (או, בסגנון אחר, יש כאן דרגות שונות בקליפת נגה). כששני הגורמים אינם פועלים בבת אחת הכי קל להבחין ביניהם, ולכן יש דעות שאומרות שאין כאן "זה וזה גורם". גם כאשר שני הגורמים

פועלים בבת אחת, אבל בעניינים שונים, עדיין יש הבחנה מסוימת בין שני גורמי התערובת ולכן התוספות אמרו שאין כאן תערובת. כששני הגורמים פועלים יחד, באותו ענין, זו תערובת ממשית, שאי אפשר להבחין בה בין צד האיסור וצד ההיתר. אמנם, כאשר אומרים שנפעל כאן שינוי של ממש – כפי שנדרש בקדשים, בדין "שינוי בנעבד" – החיבור הפך מתערובת של שני דברים לתרכובת שיוצרת חומר חדש ואחר^ט.

את המבנה הפנימי של הדרגות אפשר לכוון כנגד ארבעת היסודות א-ש-רוח-מים-עפר (המכוונים בעצמם, בסדר זה, כנגד ארבע אותיות שם הוי' ב"ה^ל): התרכובת, הנעשית פעמים רבות על ידי אש, שייכת לקדשים הקרבים באש על גבי המזבח, "אשי הוי'^{לא} (וגם בדוגמה של שינוי על ידי עיכול מפורש שעיקול הוא כשריפה^{לב}), וכנ"ל שדין השינוי בקדשים בכלל שייך ל-י שבשם. התערובת העיקרית בה אי אפשר להבחין בין היסודות היא האויר (תערובת של מתחנק, חמצן וכו') – יסוד הרוח, המכוון כנגד ה עילאה. בשתי המדרגות של "הנסתרת להוי' אלהינו" אין הבחנה ניכרת בין הגורמים. לעומת זאת, ב"ההנגלת לנו ולבנינו" ניתן להבחין בין הגורמים. בתערובת שכנגד יסוד המים יש הבחנה עניינית, כמו בין הקרקע והצל, הכל בתוך תהליך הצמיחה של "מים מצמיחים"^{לג}, ובמלכות, לה שייך ממד הזמן^{לד}, יש הבחנה מצד זמן הפעילות של הגורמים, והיא מצד יסוד העפר, בסוד "הכל היה [בעבר] מן העפר והכל שב [בעתיד] אל העפר"^{לה}, ודוק.

כט עוד על תערובת ותרכובת ראה לדוגמא שיעור כ"ב אלול תש"ע פ"ז; כ"ו תשרי תשע"ב פ"ו; כ' שבט תשע"ב פ"ב; א' אדר"ש תשע"ד פ"ד.

ל שיערי קדושה ח"ג ש"א. ובכ"מ.

לא ויקרא ב, ג; ב, י; ד, לה; ה, יב; ו, יא; ז, לה; י, יב"ג; כא; ו; כא, כד; ט; דברים יח, א; יהושע יג, יד.

לב ראה פר"ח הנ"ל הערה כז.

לג שיערי קדושה ח"א ש"ב; תניא פ"א.

לד תניא, שער היחוד והאמונה פ"ז.

לה קהלת ג, כ. עפר רומז לחיי האדם, "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג, יט), בסוד "מי שנותניו בהם

כה ע"ז מט, א ד"ה "אלא לעולם" (והאריך בזה הצ"ח ע"ז מח, ב ד"ה "למימרא").

כו הלכות ע"ז פ"ז הי"ד – בריש ההלכה שצוטטה לעיל (שם הוא פוסק הפך מדברי התוספות).

כז בשו"ע י"ד ס, א פסק הרמ"א – עפ"י דברי התוספות – שבהמה שנתפטמה כל ימיה רק בדברים אסורים אסורה, והאריכו שם השי"ך, הפרי חדש והשפתי דעת בשרש דבריו ובשיטות החולקים עליו במקרים המשתנים (לכתחילה ודיעבד, איסורי אכילה ואיסורי הנאה, להדיא ולמזבח, בתדירות אכילת האיסור וההיתר) עיי"ש (וראה עוד לקמן הערה לט). שם כתב הפרי חדש שיתכן שסברת התוספות היא דווקא לשיטתם שכאשר אין שני הגורמים פועלים אותה הפעולה אין כאן דין "זה וזה גורם", שלא כדעת הרמב"ם (ועוד האריכו שם בראיות שהרמב"ם לא סבירא ליה כרמ"א בשום מקרה, כנראה בפשטות, ואף על פי כן במעשה רקח על אתר כתב כדעת הרמ"א באיסורי הנאה עכ"פ, וכבר נחלקו האחרונים לשני מחנות בדעת הרמב"ם בזה – ראה בפירוט גם במאמרו של הרב אברהם דינין "חלב מבהמה שאכלה ספיחי שביעית" בקובץ נטעי הכרם מתנות עניים סוף פ"ה).

כח ראה שדי חמד קונטרס הכללים מערכת ז כלל ה – ושי"נ.

בעבודה הפנימית, "זה וזה גורם" היינו קיום מצוה מתוך מניעים מעורבים, פעולה של הנפש האלקית לשם שמים לצד אינטרס ארצי נמוך של הנפש הבהמית (דבר שניכר במיוחד במצוות קיומיות, בהן המצוה האלקית חלה דווקא כאשר הנפש הבהמית מעוניינת בדבר גשמי, כפי שנתבאר באריכות השבוע^מ, וכדלקמן עוד). כך, כל עבודת הבינונים – בהם נאמר "זה וזה שופטן"^מ, כאשר שני היצרים משמיעים את קולם ברמה, "זה לעמת זה עשה האלהים"^מ על מנת שנתקן את שניהם יחד – היא להפיק פירות טובים מתוך המציאות הנפשית בה "זה וזה גורם"^מ. על העבודה הזו נאמר "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך"^מ – "שני יצריך"^מ, כאשר "זה וזה גורם".

בפשטות, ההיתר של "זה וזה גורם" הוא רק בדיעבד, ואין לייצר לכתחילה מציאות כזו (אלא שאחרי שהיא קיימת מותר להנות מפירותיה לכתחילה, כנ"ל), אך רואים שהקב"ה ייצר לכתחילה את המציאות הדיעבדית הזו בכך שהוא ברא את האדם עם שתי נפשות, מעורב משני גורמים. ורמז לכך שזהו יסוד בריאת העולם כולו: **אסור-מותר³ עולה בראשית** – "**בראשית** ברא אלהים את השמים [נפש אלקית, 'מותר'] ואת הארץ [נפש בהמית, 'אסור']"^מ. לכן, ההעמקה בדין "זה וזה גורם" שייכת לכל עבודתנו בעולם הזה.

מד שיעור כ"ה מנחם-אב – נדפס לעיל בגליון – כאשר תוכן השיעורים קשור ומשלים.

מה ברכות סא, ב.

מו קהלת ז, יד.

מד "זה וזה שופטן" ועוד "זה וזה גורם" עולה חן פעמים יג (חן במ"ק, אחד).

מח דברים י, ה.

מט משנה ברכות פ"ט מ"ה.

נ ראשי התיבות של אסור-מותר הם **אם**, סוד **אם** בחקתי תלכו" (ויקרא כו, ג), ויחד עם סופי התיבות **רר** עולה **אמת**, כאשר אמצעי התיבות עולים "**אל אמת**" (תהלים לא, ו) – "**אל אמת**" בתוך **אמת**, ו"אין אמת אלא תורה" (ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובכ"מ). אם נוקטים בלשונות אסור-היתר הממוצע הוא **אמת** (והכנף היא חן-חן).³

נא בראשית א, א.

ולסיכום:

י אש תרכובת, שינוי בנעבד
ה רוח-אוויר תערובת שגורמיה לא נכרים
ו מים תערובת שגורמיה הם בעניינים שונים
ה עפר תערובת שגורמיה פועלים בזמנים שונים

ג. "זה וזה גורם" "זה וזה גורם" בעבודת ה'

הדין שהתקשר לסוגיא דנן, "זה וזה גורם" – "כל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו" – הוא דין יסודי החורז סוגיות רבות^ל. בעיקר הדין יש מחלוקת בין רבי אליעזר, האומר ש"זה וזה גורם" אסור, וחכמים, שהלכה כמותם, האומרים ש"זה וזה גורם מותר" (כשבין החכמים שנמנו בפירוש כמתירים רבי יוסי^ל ורבי יהושע^ל). ההלכה היא כדברי חכמים, כפשוטו, והתולדה של "זה וזה גורם" מותרת לכתחילה. כלומר, גם בעל-נפש אינו צריך לנהוג כאן במדת חסידות ולהחמיר על עצמו כדעת רבי אליעזר^{לט} (על דרך דברי בית שמאי ש"אינם משנה"^מ במקום בית הלל ואסור לחוש לדעתם לחומרא^מ), והרי רבי אליעזר היה שמותי^מ).

ראשי התיבות "זה וזה גורם" הם **זוג**^מ, ודווקא הזוג הזה, בו יש בו צד אחד אסור וצד אחד מותר, "גורם" תוצאות – מוליד תולדות.

שבעים שנה [ע] ואם בגבורת שמונים שנה [פ] ורהבם עמל ואון כי גד חיש ונעפה" (תהלים צ, י).

לו ראה פסחים כו, ב, כז, א; ע"ז מח, ב מט, א; חולין נח, א; בכורות ז, א; תמורה ל, ב"לא, א. ראה עוד באריכות על "זה וזה גורם" בפנימיות במחול הכרמים פ"ו (ואילך).

לו מסקנת הגמרא בע"ז שם.

לח חולין שם.

לט כן הוא לדעת הרמב"ם, כפשוטו, וראה בשפתי דעת ליו"ד ס, ה סיכום השיטות מהם הלכתחילה והדיעבד בנידון זה (המתפרט למספר מקרים).

מ ברכות לו, ב; ועוד.

מא ראה משנה ברכות פ"א מ" (ובאהלה של תורה ה סימן ה פ"ג).

מב שבת קל, ב; נדה ז, ב.

מג ראה מחול הכרמים הנ"ל הערה לו, ובכ"מ.

חציאות ההיתר

נגרם צורתו ועצמו, אבל כגורם של היתר לא נחסר כלום להיות היתר, דהיתר הוא שלילת האיסור ובשלילה ליכא חסרון כמובן.

רבי שמעון שקאפ אומר כאן שאיסור הוא 'מציאות', וכאשר מציאותו היא לא קיימת בעין, אלא רק גורם, זהו חסרון הממעיט אותה. לעומת זאת, ההיתר איננו 'מציאות' בפני עצמו – הוא רק העדר-איסור – ולכן שום חסרון לא יכול להמעיט אותו, גם בהיותו גורם בלבד. ממילא, כשהאיסור וההיתר שניהם בגדר 'גורמים' – האיסור הוא המיעוט (שיש חסרון במציאותו) ביחס להיתר (שלא חסר מאומה).

ההיתר בחסידות

בהשקפה ראשונה, צריך עיון האם היסוד הזה – שמובא ברבים מהאחרונים¹³ – מתאים גם לדרך החסידות¹⁴. בפשטות, כפי שכבר הוזכר, בפנימיות תחום ההיתר מוגדר כמקבל את חיותו מקליפת נגה – הגדרה ממשיית על דרך החיוב (ולא רק העדר הגדרה)¹⁵, כאשר לכל דבר בעולם יש שרש-מציאות בהיכלות העליונים (כאשר שרש דברי ההיתר הוא בהיכלות דגה¹⁶). מכיון שההיתר מצד עצמו שייך לקליפה, כל עוד לא

בטעם של דין "זה וזה גורם" נאמרו מגוון של סברות¹⁷. בראשונים יש שתי אפשרויות כלליות – שזהו סוג של דין בטול (על דרך בטול ברוב)¹⁸ או שזהו דין 'עצמאי' שלא שייך לגדרי בטול¹⁹. אכן, בטעם הבטול המיוחד כאן – שבפשטות איננו בטול ברוב, שהרי שני הגורמים הם שווים²⁰ – נאמרו באחרונים הסברים רבים²¹.

באחת הסברות המעניינות נובע ה'בטול' של האיסור בהיתר בדין "זה וזה גורם" מהבדל מהותי בין גדרי איסור והיתר²²:

דהיכא דאיכא ממשות של דבר האסור בעינין שיהיו בהיתר רוב בכמות שיתרבה ההיתר על האיסור בכמותו ונגדלו, אבל היכא

שאנו דנים רק על כח הגורם כל זמן שלא נתהוו מזה איזה עצם ממשי, לעולם יש לדון שההיתר רבה על האיסור, דזה שאינו רק גורם ולא ממש זה גופא ממעט ערכו שע"ז הוא נחשב כמיעוט לגבי הגורם של היתר, שבהאיסור חסר עדיין איסור ממש שלא

צריך עיון האם
היסוד הזה –
שמובא ברבים
מהאחרונים –
מתאים גם לדרך
החסידות

נב בהבא לקמן – וסברות נוספות – ראה באנציקלופדיה התלמודית ובקובץ יסודות וחקירות ערך "זה וזה גורם" ובמאמרו של הרב דינין ("הנ"ל הערה כז) פ"ו וש"נ.

נג ר"ן ע"ז נח, ב. וראה אנצ"ת הערה 18 ובמאמר הרב דינין הנ"ל לדעות ראשונים נוספים בזה.

נד ע"ז מט, ב תוד"ה "שאם" (ראה אנצ"ת הערה 20).

ובארו בדעתם שטעמם שהאיסור עצמו אינו מעורב, ומכיון שאינו גורם שלם לדבר שנוצר הוא אינו יכול לאסרו (ראה יד יהודה ח"ג בהשטמות לסימן קג, ח ושערי יושר ש"ג פכ"ה).

נה וראה הנסמן במאמר הרב דינין הנ"ל למחלוקת כאשר הגורם האסור מרובה על הגורם המותר והצעתו שם לתלות בחילוקי הטעמים.

נו ומהם (נוסף על סברת השערי יושר שכפנים): כיון שאין איסור ממש אלא רק גורם די בבטול אחד באחד (והטעם לזה: כי לימוד בטול ברוב הוא מ"אחרי רבים להטות" בסנהדרין, ששם המיעוט הוא בעין, וכאן לא נדרש הלימוד וממילא לא נדרש רוב; או כי אחד באחד הוא איסור דרבנן וספק דרבנן לקולא); הדבר שנוצר הוא היתר המצטרף לגורם ההיתר והרי הם שנים ביחס לגורם האסור. נז שערי יושר ש"ג פכ"ה (ד"ה "ונלענד" בביאור דברי הנפלאים).

נח ראה הנסמן בקובץ יסודות וחקירות ערך 'היתר' (שם הביא חמש נפק"מ להגדרה זו, ומכיון שיש בהן מחלוקת מובן שגם היסוד עצמו מוטל במחלוקת).

נט ראה גם לקו"ש ח"א פרשת נח ס"ה שהנפק"מ ב'עבודה' בין התפיסה ה'מתנגדית' של "עולמות בפשיטות ואלקות בהתחדשות" לתפיסה ה'חסידית' של "אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות" היא האם כל דבר מותר (בפשיטות) אלא אם כן ה' אסר אותו (בהתחדשות) או שהכל ב'חזקת' ה' (בפשיטות) עד שהוא יותר בפרוש (בהתחדשות) – התפיסה שהיתר אינו מציאות, אלא רק שלילת איסור, היא בעצם תפיסה של "עולמות בפשיטות" (אך מעניין לציין שרבי יוסף ענגיל, הלמדן החסידי, משתמש ביסוד הזה – בית האוצר ח"ב כלל יח ס"ק יז – דוקא להחלשת כח ההיתר, עיי"ש).

ס סוד קליפת נגה הוזכר בכח ההיתר לחולל שינוי ולהפוך משהו שהיה בג"ק הטמאות להיתר – כח שבטעמו מעיד על מציאות ההיתר.

סא וראה תניא קו"א ה שאפילו למקרים שהתורה דנה בהם ולא התקיימו מעולם במציאות למטה יש מציאות למעלה בהיכלות דגה (וכ"ש למציאות של דבר היתר הקיים בפועל).

ישנם סיפורים

בהם הצדיק
הרגיש שדבר
היתר 'מזמין אותו'
שיברר אותו

עבודת האדם היא בטול היש, בטול המציאות ללא-מציאות (ובכל זאת המציאות ממשיכה להתקיים, והיא ה'דלק' התמידי לעבודת ה', שמגמתה שהלא-מציאות תנצח את המציאות, והאדם לא יכנע בפועל ליצרו הרע).

מהות היתר

כדי לתווך בין הסברות יש להסביר טוב יותר את גדרו של היתר: אם היתר איננו מציאות – איך ניתן להגדיר אותו? המושג מציאות הוא חלק ממבנה רחב יותר של מושגים המכוון כנגד אותיות שם הוי' ב"ה^{סב}:

קוצו של י	עצמות
י	מהות
ה	מציאות
ו	איכות
ה	כמות

גם אם היתר אינו 'מציאות' ודאי שיש 'מהות' של היתר. חכמה (י) ובינה (ה), מהות ומציאות, מוגדרות גם כאין ויש^{סט} – הגדרות שמתאימות לסברת האחרונים שהאיסור הוא 'יש' (מציאות) וההיתר הוא 'אין'. אכן, חכמה ובינה הן גם "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^{טז} – לכל מהות נלווית גם מציאות כל שהיא. את היתר ניתן לתאר כ'מציאות היולית' – אין לו גדר ממשי של דבר חיובי (מצוה, קדושה וכיו"ב) וגם לא של דבר שלילי (איסור, תומאה וכיו"ב) – אך מרחפת עליו רוח טהרה, קדושה-בכח, אם האדם יקיים בעצמו כדבעי "קדש עצמן במותר לך"^{טזא} (קודם כל בהמנעות מהגררות אחרי צד הקליפה

מעלים אותו לקדושה, גרסו החסידים – "מה שאסור אסור, ומה שמוותר גם לא צריך..."^{טב}.

גם על צד החיוב, ישנם סיפורי צדיקים רבים בהם הצדיקים הרגישו במציאות

של איסור ונמנעו ממנו, אך ישנם גם סיפורים הפוכים, בהם הצדיק הרגיש שדבר היתר 'מזמין אותו' שיברר אותו, ברוח דברי הבעל שם טוב^{טג} על הפסוק "נפשם בהם תתעטף"^{טד} שחשק לדבר היתר מלמד על ניצוץ השרוי בתוכו שהנפש משתוקקת אליו. כלומר, כשם שניתן לחוש ברוח טומאה השורה על האיסור כך ניתן לחוש ברוח טהרה השורה על היתר. בהרחבה יותר, לכך מכוונים גם דברי הירושלמי "עתיד אדם ליתן את הדין על כל מה שראו עיניו ולא נהנה ממנו"^{טה} – אם לא היה בדבר היתר מציאות לא היה גם דין על כך שהאדם לא נהנה ממנו... ובכל זאת, אם כן רוצים להסביר בפנימיות את הסברא הזו, אפשר לעשות הפשטה למושגי המציאות של האיסור ולחוסר-המציאות של היתר ולהסבירם בהתאם למושגי העבודה הפנימיים של הרה"צ ר' אשר פריינד: לפי דרכו מציאות האדם היא רק יסוד הרע שלו, ה'אסור' שבו, ואילו החלק החיובי שבו – "נשמה שנתת בי טהורה היא"^{טו} – היינו ה' עצמו ששורה ומתלבש באדם, וה' עצמו הוא לא מציאות כלל', כפי שחזר והסביר ר' אשר^{טז}. כלומר, כל

סב לוח "היום יום" כ"ה אדר שני.

טג כש"ט (קה"ת) אות קצד; בעש"ט עה"ת פרשת יתרו אות כו.

טד תהלים קז, ה.

טה ראה ירושלמי קידושין פ"ד ה"ב.

סו נוסח "אלהי נשמה" ע"פ ברכות ס, ב.

סז גם במושגים החב"דיים הנפש הבהמית היא "האדם עצמו בבינונים" (תניא פכ"ט), היינו שהיא עיקר מציאות האדם, אך מודגש שהנפש האלקית – שהיא אכן מתנת שמים, "נשמה שנתת בי טהורה היא" ככפנים – הרי היא "חלק אלוה ממעל ממש" (תניא פ"ב), היא פועלת בגשמיות שבגשמיות (ראה לוח "היום יום" כ"ג מנחם אב), היינו שיש לה אחיזה ממשית במציאות, ודוק.

סח הקדמת סוד ה' ליראיו הערה סח (ובשיעורים בסוד ה' שם). ובכ"מ.

סט ראה שערי אורה (גי'קטיליא) שער י (ובכ"מ). ורמז: מהות אין מציאות יש משלימים לילו (יחידה) ברבוע, העולה "רוח אלהים [מהות:אין] מרחפת על פני המים [מציאות:יש]" (בראשית א, ב), ודוק.

ע ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

עא יבמות כ, א.

המצוות הקיומיות ממלאות בשמחה של מצוה ויש בהן גם כח לעורר את המציאות לתשובה-עליה אל ה' ולהחדיר בה רוח טהרה

שבהיתר, ובהמשך על ידי עשיית ההיתר בקדושה, כפידוש החסידי^{טב} ל"קדש עצמך במותר לך" – בתוך המותר לך, ולא רק בפרישה ממנו). הירושלמי, השייך למוחין דאבא (חכמה-מהות)^{טג}, הוא הרגיש לקדושה המרחפת הזו ושואף לממש אותה, ולכן מזהיר ש"עתידי אדם ליתן את הדין על כל מה שראו עיניו וכו'". דווקא על החכמה נאמר "כלם בחכמה עשית"^{טד}, שנדרש בזהר כ"כלם בחכמה אתברירו"^{טה} – ב'אין' של החכמה טמון הכח לברר את מציאות ההיתר ההיולית (החל מההעלאה מג"ק הטמאות לקליפת נגה, כנ"ל, ועד להעלאה לקדושה ממש, המחזירה את הניצוצות שנפלו למקורם בקדושה העליונה של "אורות מרובים דתהו")^{טו}.

חיוב, מצוה, היתר, איסור

ההגדרות המופשטות של מהות ומציאות שייכות לחכמה ובינה, אך כאשר מדרגים בהגדרות של תורה את הדברים בעולמנו ההיתר והאיסור הם החלק הנמוך שבמציאות, שמעליו נמצאים הדברים שאותם מחייבת התורה. בפרט, גם מצוות התורה מתחלקות לשני סוגים – מצוות חיוביות, אותן חייב האדם לקיים בכל מקרה, ומצוות קיומיות, החלות רק במדה שהאדם רוצה לעשות דבר היתר שמחייב אותו במצוה (אכילת בשר מחיבת לשחוט אותו כהלכה, לבישת בגד של ארבע כנפות מחייבת

עב לוח "היום יום" ז"ך ניסן.

עג ראה בארוכה שערי אורה ד"ה "בכ"ה בכסלו" פנ"ד ואילך; המשך תרס"ו עמ' צ ואילך. ובכ"מ.

עד תהלים קד, כד.

עה הובא בתניא אגה"ק כא בשם הזהר (ראה טעמי המצוות פרשת עקב).

עו גם הכח לדיוג – של "זה וזה גורם", כנ"ל – נמשך ממוחין דאבא (ספר הבהיר אות קנה; תניא פ"ב. ובכ"מ), וד"ל.

בציצית, בנית בית מחייבת במזוזה ומעקה וכו'). ארבע המדרגות הללו – חיוב-מצוה-היתר-איסור – יוצרות מבנה שלם של ייחודה: המצוות החיוביות (חיוב) נעשות מתוך בטול מוחלט של רצון האדם לרצון ה' – בטול שהוא פנימיות החכמה – והן משרות את הקדושה האלקית במציאות ("קדש מלה בגרמיה" שבחכמה, כנ"ל).

המצוות הקיומיות (מצוה) ממלאות בשמחה של מצוה (כשמזדמנת לאדם מצוה שאינה חיוב רגיל, והיא כרוכה גם ברצון-הנאה של נפשו הבהמית) ויש בהן גם כח לעורר את המציאות לתשובה-עליה אל ה'^{טז} ולהחדיר בה רוח טהרה (היינו לממש את רוח הטהרה שמרחפת על מציאות ההיתר, כנ"ל). שמחה^{טז}, תשובה^{טז} וגם טהרה^{טז} מזוהות עם הבינה.

היתר ואיסור הם כנגד ויה שבשם, "והנגלת לנו ולבנינו". הדוגמה העיקרית להיתר בניגוד לאיסור היא העבודה בששת ימי המעשה בניגוד לאיסור המלאכה בשבת. ההיתר הוא מציאות החולין הסתמית של וימי המעשה, ה"ז שבשם (הכוללת את שש המדות כנגד ששת ימי החול), והאיסור שייך כבר למלכות ש"רגליה יורדת מות"^{טז}.

י	חובה
ה	מצוה
ו	היתר
ה	איסור

בתוך מבנה המקביל לשם הוי' מתקיימים קשרים פנימיים לפי הסדר של "הוי' בחכמה [י] יסד ארץ [ה תתאה] כונן שמים [ו] בתבונה [ה עילאה]"^{טז}. כך, בדוגמה של היתר מלאכה ביום חול ואיסור מלאכה בשבת – קדושת שבת קדש

עד ועד לגיור של המציאות – כנ"ל בשיעור הקודם בגליון. עח קהלת יעקב ערך 'שמחה' אות ב. ובריובי מקומות.

עט ראה זהר ח"ג קכב, איב (ברע"מ). ובכ"מ.

פ ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך 'טהור', וש"נ.

פא משלה, ה, ה.

פב שם ג, יט.

נסיים את הפרק מעין הפתיחה: עיקר עבודת האדם בעולם הזה, המעורב כולו איסור והיתר, במציאות וגם בנפש פנימה, היא עבודה במציאות של "זה וזה גורם". עבודה זו מתבטאת בעיקר במצוות קיומיות, ובסופה "זה וזה גורם" הופך מהיתר למצוה ולקדושה^{פג}.

פה עד שכתוב שלעתיד לבוא יתבטל היו שבשם (ע"ח ש"י סופ"ג) - לא יהיה עוד היתר סתמי - ואזי ישארו רק י'היה, חובה מצוה אסור, העולם יחד משפט יג פעמים לג, כשרק ראשי התיבות עולים מט, ז ברבוע, ועם סופי התיבות עולה ז"פ (37) - "וְנִבְנְתָה עִיר עַל תְּלָהּ וְאָרְמוֹן עַל מְשָׁפְטוֹ יִשָּׁב" (ירמיה ל, יח).

מתבטאת באיסור מלאכה, אך על ידי עבודה בתחום ההיתר בששת ימי המעשה ממשיכים טהרה למציאות (והעושה כן הוא 'חבר' האוכל חולין בטהרה^ג), ועד שניתן לומר "ששת ימים תעבד" - זו מצות עשה^{פד}. ובכלל, הכח של תיקון ההיתר הוא הכח של המצוות הקיומיות, שהן שלב הכרחי בהעלאת ותיקון המציאות כולה.

פג תוספתא דמאי פ"ב ה"ב.
פד שמות כ, ה; מכילתא דרשב"י עה"פ.

ניגון

560 | ל' אדר א' תשפ"ד

אמנות התמימות

שלשה פירושים לפסוק "תמים תהיה" מצטרפים לשיעור על המצוה שהיא הפשוטה ביותר והקשה ביותר.

מהי הפסוק "תמים תהיה עם הוי' אלהיך" נראה אולי תמים, אך באמת יש להתבונן היטב כדי להבין את משמעותו. מה באמת הכוונה להיות תמים? מתברר שגדולי ישראל מפרשים את הפסוק הזה בכמה דרכים, שכל אחת מציבה ממש 'תפיסת עולם' שונה. נראה שבתוך היהדות יש מקום לכמה תמימים...

לפני שנגיע לפסוק עצמו, יש לשים לב להקשר שבו הוא כתוב¹. תחילה כתובים האיסורים לעשות כתועבות הגויים – "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף... ושאל אוב וידעני ודדש אל המתים. כי תועבת ה' כל עשה אלה...". אחר כך הפסוק הקצר שלנו, "תמים תהיה עם ה' אלהיך", ומיד אחריו "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך. נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון". ברור, אם כן, שהתמימות קשורה לשלילת הדרך של קסם ונחוש וכיוצא-בהם, אבל כיצד?

היה תשובה ואיך מתכוננים לראש השנה

מסופר² שרבי זושא מאניפאלי אמר שהוא מחלק את התשובה לחלקים, כי **תשובה** ראשית תבות: "תמים תהיה עם הוי' אלהיך"³. "שויתי הוי' לנגדי תמיד"⁴. "ואהבת לרעך כמוך"⁵. "בכל דרכיך דעהו"⁶. "הצנע לכת עם ה' אלקיך"! אם כן, כדי לעשות תשובה עלינו להתחיל ב"תמים תהיה" – פסוק שאותו קוראים בתורה (בפרשת שלנו) במהלך חודש אלול – במזל **בתולה** תמימה שעדיין לא נפגמה.

מקור הפסוק

הזכרנו את התמימות אך עדיין איננו יודעים

מתוך הספר הזמן הפנימי.
א לוח "היום יום" ג' תשרי. וראה ביאור הדבר בהמשך הימים שם.
ב דברים יח, יג.
ג תהלים טז, ח.
ד ויקרא יט, יח.
ה משלי ג, ו.
ו מיכה ו, ח. וראה התוועדות ט"ו אלול תשע"ד, שחמשה פסוקים אלו מקבילים לאלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכפורים וסוכות.

שקר – ומפני זה הם תועבת ה', כי "ה' אלקים אמת".¹ הדרך היחידה לדעת באמת את העתיד היא רק על ידי הנביא, המקבל מידע ממקור האמת. כל השאר – שטויות.

בעומק, שיטת הרמב"ם נובעת מ'תפיסת האלוקות' שלו, כיון שהוא מזהה את ה' כמקור האמת, והדרך הנכונה ביותר להתקרב אליו היא לדבוק באמת. אותה אמת ששכלנו הדל מתחיל לתפוס, היא התחלה של האמת האלוקית, עד שאפשר לומר שגם ה' עצמו פועל לפי הכלל ששטים ועוד שתיים הן ארבע. כך גם לפי הרמב"ם, העיסוק במדעי־הטבע (כשנעשה כראוי) הופך להיות צעד ראשון בדיעת השם ודבקות בו!

הרמב"ן – לדבוק באמת אחרת

הרמב"ן חולק על תפיסתו העקרונית של הרמב"ם וסובר שיכולה להיות אמת מסוימת בכל המעשים המנויים כאן – מכישוף ועד חזיית העתיד באמצעים שונים ומשונים (ובמאמר מוסגר: כך עולה מדברי חז"ל במקומות רבים, וכן היא תפיסת רוב חכמי ישראל, שלא כרמב"ם²). המציאות הרבה יותר 'נזילה' ממה שנראה לשכלו של המדען, ובאמת יש מדענים המוכנים להודות שאולי יש תחומים נוספים שאינם נכנסים בכלים המדעיים הרגילים (כמו רופא קונבנציונלי המכיר בשיטות רפואה אחרות).

לשיטה זו, הכישוף מוגדר תועבה לא מפני שהוא 'עבודה בעינים', אלא מפני שהוא את טבע הדברים הבריא והרגיל שה' רוצה בו לכתחילה. לעומת זאת, הניחוש וכדומה – כל הטכניקות של ידיעת העתיד – באמת אינם נקראים תועבה, כי מה רע בכך שהאדם מנסה לצפות את העתיד? אדרבה, דברים כאלו הם חלק מחכמות העמים, כמו שפירשו חז"ל את

הרמב"ם – תמימות הדעת

נפתח ברמב"ם. לאחר שהרמב"ם מפרט, בספרו ההלכתי הגדול, את כל האיסורים של הקסם והכישוף למיניהם, בתוך הלכות עבודה זרה³, הוא מסיים:

ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן... ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה [תועלת]... ונאמר "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן" וגו'. כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת... אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים "תמים תהיה עם ה' אלהיך".

הוא אומר: התמימות היא **שלמות הדעת**, ו"תמים תהיה" פירושו 'היה חכם'! אל תתן לשרלטנים 'לעבוד עליך בעינים', ותדע נאמנה שכל ה'חכמות' הללו הן פשוט שקר וכזב. בכל זאת, הרמב"ם אינו מונה בתוך תרי"ג המצוות מצוה מיוחדת 'להיות תמים' – כנראה מפני שאי אפשר לצוות על האדם 'היה חכם' (אם הוא חכם, אין צורך, ואם הוא טיפש זה לא כל כך יעזור...), אין זה ציווי בפני עצמו אלא 'הקדמה' הכרחית, מעין "דרך ארץ קדמה לתורה"⁴.

לפי הרמב"ם, מובן מאד הקשר הפסוקים לפי פשוטו של מקרא: היה תמים, שלם בדעתך, ואז תבין שאין מה לדרוש בכל האסטרוולוגים והמדיומים, ואין מה להתפעל מכל הקוסמים המכשפים. עלינו, כבני ישראל הקרובים לה', מוטל במיוחד לדבוק באמת ולדחות את השקר, ולכן אסור לעסוק בדברים אלו, **מפני שהם**

¹ ירמיה י', י.

² יא ראה דבריו החריפים של הגר"א בביאורו לשולחן ערוך יורה דעה קעט סק"ג.

³ יא, טז.

⁴ ויקרא רבה ט, ג.

המושג "חכמת בני קדם"³.

ובלק שעם כל קסמיהם לא הצליחו לפגוע בעם ישראל.

ומהי התמימות לפי זה? "תמים תהיה עם ה' אלהיך" אינו הקדמה למצוות (כמו לפי הרמב"ם) אלא מצוה מיוחדת בפני עצמה, שאותה מונה הרמב"ן בתרי"ג מצוות⁴ – לדעת ולהאמין שה' הוא "גבֵה מעל גבֵה"⁵, וגם אם שמעתי שחוזים לי עתיד שחור, עלי לשנן ולהאמין שבאמת "הכל בידי שמים"⁶! זו מצוה מאד אקטואלית עבור הרבה יהודים שמגיעים ל'בעלי כוחות' למיניהם – יכול להיות שיש לאותם אנשים כוח מסוים, אבל אסור להתרגש מהם! צריך לחזק את הקשר המיוחד שלנו עם ה', שגובר על כל 'פירורים רוחניים' שמלקטים מתחת לשולחן. הרמב"ן מסתייע באונקלוס שמתרגם "תמים תהיה" – "שלם תהיה בדחלתא דה"⁷ "שלם תהיה ביראת ה'"], להיות ירא-שמים ברצינות-תמימות.

לפי הרמב"ם, כל העניין כאן הוא להבחין את האמת מהשקר, וברגע שהאדם שלם בדעתו הוא מבין שיש רק אופציה אחת, וכמה מגוחך לחשוב אחרת. אבל לפי הרמב"ן, יש מעין 'תחרות' – לא סתם אנשים פונים אל המיסטיקה, אבל עלינו לדבוק בה' ברצינות ולעזוב את המיסטיקה הקוסמת אל העולם של יראת השם, לכרות ברית עם השם שממתיק אתנו סוד.

רש"י – אמון ואמונה

הגיע הזמן לפירוש רש"י, אותו לומד כל ילד יהודי תמים בחדר:
"תמים תהיה עם ה' אלהיך" – התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו.

מבחינה פרשנית, רש"י 'חותך' את הפסוק לשנים: "תמים תהיה" הוא הציווי, "התהלך עמו

ובכל זאת, למרות שדברי המנחש יכולים להיות אמת, אסור לנו לפנות אליו! ומדוע? כותב הרמב"ן:

ואסור לך הנחשים והקסמים בעבור שעשה לך מעלה גדולה, לתתך עליון על כל גויי הארץ, שיקים בקרבך נביא ויתן דבריו בפיו, ואתה תשמע ממנו מה יפעל אל ולא תצטרך אתה בעתידות אל קוסם ומנחש, שיקבלו אותם מן הכוכבים או מן השפלים בשרי מעלה [מלאכים שונים] שאין כל דבריהם אמת ולא יודיעו בכל הצריך, אבל הנבואה תודיע חפץ השם ולא יפול דבר מכל דבריה... והנה אתה חלקו וסגולתו שומע עצתו מפיו, והם חלק המזלות הולכים אחריהם, וזה טעם "לא כן נתן לך ה' אלהיך", שלא נתן לך כאשר נתן להם...

יש אמת ויש אמת. אמיתות חלקיות ומקוטעות מגיעות אלינו בדרכים שונות, אבל לא אמת מוחלטת. גם המנחש הכי מומחה בעולם לא יכול להגיע למאה אחוז של דיוק, והכל אצלו 'בערבון מוגבל' (ובכך הוא גרוע מהמדען שמנבא את תוצאות הניסוי). מעל כל פירורי האמת, יש מקור אחד, קדוש וטהור, שרק ממנו ישירות אפשר לקבל ידיעה אמיתית ושלמה. מי שאינו יכול להגיע אל המקור, ילך אל המתווכים השונים, אבל לנו, עם ישראל, יש 'יחס מועדף' – ה' משגיח עלינו במיוחד, וגם מאפשר לנו מגע עם המקור עצמו, דרך הנביאים. לכן אסור לנו לדרוש במגידי עתידות שונים ומשונים, כל אלו הן "חכמות חיצוניות" הפסולות עבורנו. יתירה מזו, בגלל ההשגחה המיוחדת של ה' עלינו, כוחן של החכמות הללו מוגבל עוד יותר, כי "אין מזל לישראל"⁸, כמו שאומרים חז"ל על אברהם אבינו שלפי מזלו לא היה אמור להוליד אבל ה' הרים אותו מעל המזל ואמר לו "צא מאיצטגנינות שלך"⁹, וכמו שהיה אצל בלעם

יד השגות הרמב"ן לספר המצוות, מצוות עשה הנוספות מצוה שמינית.

טו קהלת ה, ו.

טז ברכות לג, ב.

יב ראה מלכים א' ה, י, ורש"י שם.

יג שבת קנא, א.

ואינו משועבד להם (הוא 'המציא' גם אותם), ולא כל פיסת מידע אמיתית היא בהכרח טובה. יותר בעומק, נראה שלפי רש"י התמימות שלנו 'מזמינה' התיחסות דומה של ה', כמו שנאמר בפיזי הימים הנוראים "התם ומתמם עם תמימים". אם אתה חושב שהעתיד נקבע לפי סטטיסטיקה מדעית, הוא אכן יהיה כזה. אם אתה חושב שבעלי-האוב ינבאו לך את העתיד, כך אכן יהיה. אבל אם אתה מחליט שלא אכפת לך מכל זה, והכל מעין רמאות פסולה, אם אתה אומר לה' 'אני רק איתך' – אז באמת תשתחרר מדפוסי הסיבתיות והם לא יחולו עליך, אז כל העתיד יהיה רק פרי הרצון החופשי של ה', שבדרך זו הוא מגיב אליך, מטפל בך ומתקשר איתך.

אם לפי הרמב"ם מגידי העתידות הם שקרנים מדופלמים ועלינו לדבוק באמת ולהוקיע את השקר; לפי הרמב"ן הם קולטים אמיתות חלקיות ואנו מצווים לעזוב אותם ולדבוק בה' שרק אצלו האמת לאמיתה; הרי לפי רש"י הם מסיטים אותנו מהעיקר, מההלכות תמימה עם ה', כמו תמימות של ילד שאינו עושה חשבונות. אם אתה תמים, מאמין שה' מדבר איתך בכל מאורעותיך, כך אכן יהיה! "תמים תהיה עם ה'" ואז באמת "תהיה עם ה' אלהיך".

ראש השנה עם רבי זושא

אם נחפש דמות מופת המייצגת את התמים של רש"י – מלבד רש"י עצמו שודאי חי באופן זה – מתבקש להצביע על רבי זושא שאתו פתחנו. השם זושא פירושו באידיש מתוק, ואכן זהו יהודי מתוק מאין כמוהו שחי בתמימות גמורה עם ה'.

לקראת ראש השנה, הכי טוב להיות תמים כפירוש רש"י, לא לחקור אחר העתידות, מה יהיה בשנה הבאה ומה יגזר עלינו בראש השנה. פשוט להתמסר אל ה' בתמימות ובפשטות, והוא ודאי יכתוב ויחתום אותנו לחיים טובים ולשלום. "לתומך תמקמי ביום דין".

בתמימות, ו"עם ה' אלהיך" הוא התוצאה-השכר שיגיע בעקבות זאת, "ואז תהיה עמו ולחלקו" (או שאנו קוראים את הפסוק פעמיים: "תמים עם ה' אלקיך" ואז "תהיה עם ה' אלהיך").¹ אך מהי התמימות עצמה? היא לנהוג בדרך מלאת אמון, לא בדרך 'מתחכמת'. אין צורך ואין טעם לחקור אחר העתידות, ולכן הדבר גם אסור – כי החיפוש 'מה יהיה' נובע מאי-שקט פנימי, אתה חושש מההפתעות שמכין לך העתיד? אבל באמת את הכל מכין לך ה', ופשוט אין לך מה לדאוג.

כיוצא בזה פירש רש"י את מה שנאמר על יעקב אבינו "ויעקב איש תם"² – "אינו בקי בכל אלה [לרמות את אביו, כמו שעשה עשו אחיו ש'צייד בפיו]", כלבו כן פיו. **מי שאינו חריף לרמות קרוי תם**". אגב, יעקב אבינו למד לרמות היטב... יש לו מספיק חכמה בשביל זה, אבל הגישה הבסיסית היא שאין מה לרמות, לא צריך לעקוף (לעקוב) שום דבר, והגישה הזו נשארת בכל מה שנוגע למערכת היחסים שלנו עם ה': אני סמוך ובטוח שכל מה שקורה לי הוא בהשגחה פרטית, רמאות והתחכמות לא תוסיף דבר (רק תגרע) ולכן עלי לנהוג בדרך ישרה ופשוטה.

ומה חושב רש"י על ידיעת העתיד בדרך המנחשים למיניהם? נראה שלפי שיטתו יכול להיות שבאמת הם יכולים לדעת את העתיד, ואולי אפילו בוודאות, אבל התמימות אומרת שראוי **להתעלם** מכך. כי העיקר הוא שכל מה שמתרחש איתי הוא סוג של **תקשורת** עם ה', ולכן אני רוצה להיות מחר מופתע, ולא לנסות לדעת היום מה יהיה מחר, כלשון רש"י "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו". גם אם ידיעת העתיד היא אמת, יש בה משהו שלילי, כי (בניגוד לרמב"ם) האמת אינה הדבר היחיד שאנו אומרים על הקב"ה – ה' הוא מעל כל מושגי השכל

זי ראה רא"ם, שפתי חכמים וגור אריה.

יח בראשית כה, כז.

הסיפור החסידי

הראי"ה קוק | אוהבם של ישראל

הרב אברהם יצחק הכהן קוק נולד בט"ז אלול תרכ"ה, לאביו הרב שלמה זלמן קוק, בוגר ישיבת וולז'ין, ואמו פערל. התחנך אצל אביו שהיה 'מתנגד', אך התחבר גם לחסידי חב"ד דרך משפחת אמו. מגיל בר מצוה למד אצל רבני העיירות הסמוכות כלוצ'ין, דווינסק וסמרגון, ובן פחות מעשרים הוסמך להוראה על ידי בעל "ערוך השולחן". בשנת תרמ"ד השתדך עם אלטה בת-שבע, בתו של 'האדר"ת' – רבה של פוניבז' באותה עת, ובהמשך רבה של ירושלים. אז למד כשנה וחצי בישיבת וולוז'ין, בראשות הנצי"ב, שבו ראה אחר כך את רבו המרכזי. לאחר נישואיו בניסן תרמ"ו, חזר הרב קוק ללמוד ולגור בפוניבז' סמוך לחותנו האדר"ת, ושם נולדה בתו הבכורה פרידה חנה בי"ז בטבת תרמ"ח. בתרמ"ח התמנה לרבה של זיימל, שם למד קבלה עם בעל ה'לשם' וגם חיבר את ספרו 'חבש פאר'. לאחר פטירת אשתו נשא את בת דודתה הרבנית רייזה רבקה. בשנת תרנ"ה נבחר כרבה של בויסק, ובתרס"ב הגשים את חלומו ועלה לארץ ישראל – לכהן כרבה של יפו. תקופת יפו הייתה הפורייה ביותר בכתיבתו, ובה נכתבו ספריו אורות, אורות הקודש, עולת ראי"ה ועוד. באב תרע"ד יצא לכנס העולמי של אגודת ישראל בשווייץ, ולאחר חודש נאלץ להישאר באירופה בפרוץ מלחמת העולם הראשונה. לאחר שלוש שנים חזר הרב קוק לארץ ישראל. מתקופה זו ועד למותו מיעט בכתיבת דברי מחשבה ועסק בכתיבת "הלכה ברורה" על הש"ס, ובפעילות בשדה הציבורי. אז פעל להקמת "דגל ירושלים", תנועה השואפת לאחד את כל שומרי התורה המעוניינים ביישוב הארץ ובשלטון יהודי בה. באותה תקופה הקים גם את הרבנות הראשית לישראל ואת ישיבת מרכז הרב. בסוף ימיו חלה הרב קוק בסרטן הריאות, עצרות תפילה נערכו בקיץ תרצ"ה בירושלים והוכרזו יום תפילה כלל-עולמי בכ"ד בתמוז. נפטר בגיל שבעים, ג' באלול תרצ"ה, ונקבר בהר הזיתים בירושלים.

כשהוא חבוש בכמנו וסובל ממכאובים נוראים, סר הוא עצמו אל הקונסול האיטלקי. כשראהו הקונסול – נבהל, הן הרב חולה מסוכן ובעיתונים פורסמו ידיעות על מצבו הרפואי הקשה של הרב, והנה הרב עצמו ניצב בפניו! כמובן שהקונסול נענה מייד לבקשתו של הרב והוויזה ניתנה בו במקום... ומוסיף ברוך דובדבני לספר: לבו היה שופע אהבה בלי מיצרים לא רק לכלל ישראל, אלא לכל אחד ויחיד בישראל. פעם, הייתי בחבורה של עשרות תלמידים, שליוותה אותו שעה שחזר מטבס ברית מילה בעיר העתיקה. בדרכנו, התנפלו עליו קומץ של קנאים ערלי לב ומוח ושפכו עליו מי שופכין. הרב לוכלך כולו במים המטונפים.

מספר תלמידו ברוך דובדבני: בשבועות האחרונים לחייו שכב הרב על ערש דווי, מתפתל במכאוביו הנוראים, המחלה האיזומה כבר כירסמה את לשד חייו. והנה עולה אליו אשה ומספרת כי בתה השתנעה פתאום והרופאים אומרים כי אין כל אפשרות לרפאה כאן, וכי מוכרחים להובילה מייד לוינה. ברוב עמל עלה בידה להשיג פספורט, אך הקונסול האיטלקי מעכב את מתן הויזה, באשר הסידורים הפורמליים צריכים להארך ימים אחדים. הרב הריץ מיד מכתב המלצה לקונסול – וללא הועיל. חרף הפצרת הרופאים וצעקות בני הבית,

עזב את האולם ונכנסם להדרו הקמץ. לאחר הצי שעה שכך הגשם ורצייתי ללכת, והנה שמעתי את קולו הצרוד במקצת של הרב, ששאל את הרבנית: "דומה שראיתי כאן תלמיד ישיבה? היכן הוא?" מיהרתי והתייצבתי לפני הרב: "רבנו שאל עלי!" "במטותא! תתלווה עמי למסעדה ברחוב ג'ורג', לראות במה מדובר? 'הכצעקתה'?"

"מה זה?" — הרהרתי — קודם לא רצה ללכת ועכשיו נמלך בדעתו? סייעתי לו בלבישת המעיל, וירדנו ברחוב הריק. כשהגענו אל המסעדה, מצאנוה סגורה על מסגר. בדרך חזרה, משהגענו לפרשת דרכים בקצה הרחוב, ראינו ממול איש רץ נגדנו. היה זה הרב אהרן מייטלבוים, מתומכי הישיבה, כשנילוהו אליו הרב שלום נתן רענן. הלכנו, והרב מייטלבוים עדיין תוהה ומחכה לפשר הדבר. והנה עמד הרב ופנה אלי:

"מה מספר האנשים שהיו בחצר? דומני שהיו יותר ממניין?"

"וודאי יותר ממניין, הרי הם צבאו על כל המדרגות" — עניתי.

"ואיך זה עלה על דעתם שאתלווה אליהם למחות נגד חילול שבת?" אחז הרב בידו של ר' אהרן מייטלבוים ואמר "אילו באתי והמסעדה עדיין פתוחה, הרי מחובתי היתה להתרות בבעל המסעדה, ואם לא היה שומע לי הרי הייתי גורם לחילול שבת בפרהסיא, כדון "בפני עשרה", אבל הוא ואני הצביע עלי — היינו רק בבחינת עדים..."

"אבל כעת הם ישונו ופיצו שמועה שהרב סירב למחות על חילול שבת!"

"מילא, מילא! הרים הרב את ידו 'כבר התרגלנו לעשות דברים בצניעה...'".

[מלאכים כבני אדם]

מכל צדדיו המרובים של הרב קוק, ניכרת ביותר אהבת ישראל שניחן בה. כפי שניכר היטב בסיפורים ובהיוו כולם, חתימתו "עבד לעם קדוש" לא היתה מליצה של סרק: כולו היה מסוד לעם ישראל ואהבתו עיצבה את כל מעשיו ואת כל מחשבתו — ההגותית וההלכתית. אמנם, לטענת מתנגדיו, היה בכך הפרזה רבה

ההתרגשות היתה רבה והרוחות סערו.

בהגיעו לביתו, סרו לביתו אנשים חשובים כדי להביע בפניו את סלידתם ושאת נפשם מהמעשה הנורא והמביש. בין המבקרים היה גם היועץ המשפטי של ממשלת המנדט הבריטי בימים ההם, גורמן בנטויטש. הוא הציע לרב שיגיש תביעה משפטית כנגדם והוא ידאג כי יגורשו מגבולות הארץ. השיבו הרב: "אין לי עסק עם משפטים, והרף המעשה שעשו עמדי, אני אוהבם, אף מוכן אני לנשקם מרוב אהבה. אני כולי בוער באהבת כל איש בישראל" וכל הדברים הללו נאמרו שעה קלה אחרי המעשה המכוער הזה...

יהודי ירושלמי שהיה תולה פשקוילים כנגד הרב בחוצות העיר — סר לרב לבקש תרומה, כיון שנצרך היה. נענה לו הרב בנפש הפצה. הרב ד"ר משה היגר שהיה נוכח בחדר אותה שעה, שאל את הרב: הכי צד? והרי יהודי זה יוצא הוצץ נגדך ומפרסם כרוזים בנגותך? השיבו הרב: בכל הנוגע לתרומה או בעשיית חסד עם הזולת — אין לנגד עיני אלא טובתו של אותו אדם.

מספר הרב אברהם ביק: ליל שבת אחד, כשבחויץ ירדו גשמים עזים. המתפללים, רובם תלמידי הישיבה, עזבו את ההיכל. אני, שדירתי היתה אז ב"נחלת אחים" הרחוקה, המתנתי להפסקת הגשם. הרב, שנהג לקדש בשעה שבע, הסתובב בבית הדין ועיין בספרים.

פתאום שמעתי פסיעות ורעש על המדרגות, פתחתי את הדלת וראיתי עשרות אברכים מ"מאה שערים" ו"בתי אונגריין" צובאים על הדלת, וצועקים: "ברחוב המלך ג'ורג' בעל בית קפה מחלל את השבת! ילך הרב הראשי עמנו, לפחות למחות. עליו להפסיק חילול שבת בעיר הקודש". "ילך!" ועקו כולם כאחד. "לא ילך! — הוא רבם של הציונים... לא ילך!" ענו כנגדם בקול קנטרני רם.

"מה אתם צועקים, יצאתם מדעתכם?" נזפתי בהם. הייתי נכון למריבה ואפילו לתיגרה. אבל כשסגרתי את הדלת, ראיתי את הרב עומד באולם הישיבה, ראשו מורכן. כנראה שמע את צעקת האברכים על המדרגות. אחרי שהות מה,

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

חינוך ילדים למקוה

האם זה חשוב להרגיל או לחנך ילדים למקוה? מדוע?

מענה:

חשוב לחנך לטבילה. טבילה מטומאה או לתוספת טהרה פועלת על הגוף – הן כהכנה לתפלה והן בכלל, לשמחה וזריזות בעבודת ה' (כידוע שלב טהור הוא לב שמח). מתאים שילד ידע שחלק מסדר היום של יהודי הוא טבילה – החל מהטבילה לקראת שבתות וימים טובים וכלה בטבילה יום יום (או עכ"פ בשעת הצורך).

מאיזה גיל מתאים להרגיל ילד לטבילה במקוה? איך לחנך לזה ילדים שאינם מבית חסידי?

מענה:

כדאי לחנך את הילד להליכה למקוה מדי פעם מגיל 3 (כאשר נראה שהילד כבר זקוק לחוויה וחיות בעניינים הקשורים לאידישקייט). גם ילד שלא גדל בבית חסידי צריך לשמוע

על הכח של מקוה לתוספת טהרה ולדעת שמקוה הוא חלק מהשגרה. עם הנסיון יבוא גם החשק להתמיד בכך.

לימוד קריאה ותמונות של חיות

חשבתי על רעיון ללמד ילדים קריאה באמצעות קבוצות של כרטיסים לפי משקלים, כשבצד אחד תהיה רשומה המילה ובצד שני תמונה של הדבר. [למשל: גשם, שלג, שמש ועוד – במשקל של סגול סגול; בשר, חלב, גמל – במשקל של קמץ קמץ].

האם הרעיון טוב בעיני הרב? כמו כן, האם צריך להמנע מלהשתמש בשמות ותמונות של חיות טמאות כמו לדוגמה 'גמל' [אפילו שמדובר על ילדים מעל לגיל שלש]?

מענה:

הרעיון של לימוד לפי משקלים הוא בסדר גמור. לגבי התמונות: לעניות דעתי, יותר מדי המחשה פוגעת בחוש ההפשטה הטבעי

של הילד (שדוקא אותו על החינוך לפתח). כלומר, כאשר לומדים את המלה 'גמל' אין צורך לראות דמות של גמל, מספיק שהילד ילמד סיפורים אודות גמלים בתורה (תוך כדי שהמורה יסביר אודות צורת וטבע הגמל, דינו בהלכה, ורמזיו בפנימיות העניינים – זה הגמל האמיתי שרוצים שהילד יכיר) ופעם יבקר בגן חיות ויראה גמל אמיתי.

כוונה רוחנית לכאבי גב

אני סובל לאחרונה מכאבי גב, שמקשים על התפקוד שלי. אשמח לברכה ועצה (מעבר לטיפול הרפואי הנדרש).

מענה:

ברכה לרפואה שלמה. צריך להיות ברוגע ובשמחה ולכוון היטב בק"ש (והרמז: **כאב גב במילוי – כף אלף בית גימל בית = שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד!**).

לום תלמים

מסוג זה, והבולטת ביניהן, והיא גם הראשונה בתור לבצוע, היא ללא ספק **מצות העמדת מלך** – "שום תשים עליך מלך".

חפ"ל – חילוקים או נזיק?

מי לא אוהב שעור חפשי? המנהל נכנס לפתח ואומר: "ילדים, סליחה, אבל הייתה איזו תקלה, המורה לחשבון לא יגיע לשעור. כל אחד רשאי לעשות מה שהוא רוצה, בתנאי שלא יוצאים מהכיתה". מכירים? "י-ש-ש-ש...!", ואני כבר אוטם את האזניים לסגן את עצמת הצהלה... אכן, קצת חפש לא מזיק, ואם יודעים כיצד לנצל אותו הוא גם יכול לשמש אורזר מועיל וחיובי. לא ממזמן היה לנו אחד ארוך כזה...

אבל אם כבר הזפרתי את החפש הגדול אני חיב לתאר לכם בקר שגרתיה מהשבוע האחרון של החפש. סימתי את מטלות הבקר – תפלה, ארוחת בקר ולמוד יומי – ושוב אני מחפש בקדחתנות עסוק מעגני. "אוף, אמא,

תריג המצוות שלנו מגונות מאוד. חלקן שיכות לזמנים מסוימים, כמו שבתות וחגים; חלקן קשורות למצבים או מקרים מיוחדים, כמו השבת אבדה או מצות צדקה; חלקן מטלות רק על אנשים מסוימים, כמו מצוות שרק הגברים חייבים בהן והנשים פטורות.

היום רציתי שונלמד על סוג מצוות אחד ומיוחד במינו – מצוות הצבור. אלו מצוות שחובת הבצוע שלהן מטלת על הצבור בלו. מי הוא הצבור? אני, אתה, השכן, המסכניק משדרות, החקלאי מהצפון או הרופא מתל אביב. המיוחד במצוות אלו, הוא שמצד אחד חיב בהן כל אחד ואחד מאתנו, אבל מצד שני אי אפשר לקיים אותן אלא אם כן בלנו, כל עם ישראל, נתאחד לשם כן. עוד משהו יחודי הוא, שבמצוות אלו אנו מחייבים רק בארצנו הקדושה. יודעים למה? משום שרק כאן אנו נקראים צבור!

בפרשת שופטים אנו פוגשים את הרבנו הגבוה ביותר בתורה של מצוות לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע" הרב שילה אופן.

יְקַרְהָ לְבָד? בְּדֶרֶךְ כָּלֵל לֹא. כִּדֵּי לְהַשִּׁיג
 אֶת הַמְטָרָה הַחֲשׂוּבָה הַזֶּה מְגִיֵּס הַמּוֹרָה
 אֶת מִיטֵב כַּחוֹתָיו, אֶת כֶּסֶף הַלְמוּד שְׁלוֹ,
 אֶת יְכָלֵת הַהֶסְכָּרָה וְהַשְׁכָּנוּעַ שְׁלוֹ, אֶת
 הַטָּלֵת הַסְמְכוֹת וְלַפְעָמִים אֶפְלוֹ אֶת
 חוֹשׁ הַהוֹמּוֹר.

כֶּךָ הוּא לֹא רַק אֶצֶל הַמּוֹרָה בְּפִתְהָ. גַּם
 לְגַבְיֵי בַּיִת הַכְּנֻסֵת יֵשׁ מְטָרָה – שְׁמִנְיָנִי
 הַתְּפִלָּה יִתְקַיְמוּ כִּסְדָרִים וְכִהְלֻכְתֶּם,
 מִתּוֹךְ הָאוֹיָרָה הַמִּתְאַיְמָה, וְלִכְן הוּא גַם
 קוֹבֵעַ אֶת לוֹחַ זְמַנֵּי הַתְּפִלוֹת וְאֶת מְקוֹם
 מִשְׁחָקֵי הַיְלָדִים. אִישׁ וְעַד הַבַּיִת בְּבִגְנֵן
 הַמְּגוֹרִים מְעַנְנֵן לְאַפְשָׁר לָנוּ מְגוֹרִים
 בְּתַנְאִים נוֹחִים, עִם חֲדָרֵי מְדֻרְגוֹת וְקִיִּים
 וּמַעֲלִיּוֹת תְּקִינּוֹת וּבְטוּחוֹת, וְלִכְן הוּא גַם
 גּוֹבֵה כֶּסֶף מְכָל דֵּיָר.

מִלְּךָ כִּכְחַ רְעִיָּוִי

גַּם מְדִינּוֹת צְרִיכוֹת מִיִּשְׁהוּ שְׁיִנְהִיג
 אוֹתוֹ, שְׁיִקְבַע כָּלֵלִים בִּיצַד תְּתַנְהֵל
 אֲרָצוֹ. נִיחַ שְׁאֵנִי נוֹרָא מִמֶּהֵר לְחַתְנָה
 מְחוּץ לְעִיר וְלִכְן לּוֹחֵץ עַל דְּוֹשֶׁת הַגֹּז
 וְנוֹסֵעַ בְּמֵהִירוֹת מְפֻרְזֹת. מָה הַבְּעִיָּה?
 אֲנִי יוֹדֵעַ לְהַזְהֵר. לֹא. אִם כֹּל אֶחָד יֵדַע
 לְהַזְהֵר נִמְצָא בְּסוֹף אֶת עֲצָמָנוּ תְּקוּעִים
 בְּפִקֵּק עֵנֶק, שְׁנִגְרָם מ... תְּאוּנָה שֶׁל
 מִיִּשְׁהוּ חֶכֶם שֶׁ"יֵדַע לְהַזְהֵר" ... לִכְן צְרִיךְ
 לְבוֹא מִנְהִיג שְׁיִקְבַע וַיְחַלֵּט אִיךָ נוֹסְעִים
 בְּכַבִּישׁ, וְגַם בִּיצַד לְהַעֲנִישׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא
 יַעֲמֵד בְּכָלֵלִים. אִיךָ אוֹמְרִים חַז"ל?
 "אֵלְמָלָא מוֹרָאָה שֶׁל מְלָכוֹת אִישׁ אֶת
 רַעְהוּ חַיִּים בְּלַעוּ".

מִשְׁעָמָם לִי...". אֲנִי יוֹשֵׁב עַל הַסְּפָה
 וּמְנַסֶּה לְקַרֵּא בַּפֶּעַם הַרְבִּיעִית אֶת אוֹתוֹ
 סֵפֶר. לְיָדֵי יוֹשֵׁב מוֹיִשִּׁי, אָחִי, וְגַם הוּא
 בְּמַצֵּב שְׁעָמוֹם מִתְקַדֵּם לְמַדֵּי. עוֹבְרוֹת
 שְׁתֵּי דַקּוֹת וְכִבְרֵי הַרְגָלִים שְׁלָנוּ מִתְקַרְבוֹת
 אַחַת לְשִׁנְיָה וּמִדָּ – "אִמָּא, מוֹיִשִּׁי מְצִיק
 לִי...", "אִמָּא, לֹא נָכוֹן, זֶה רְזִי הַתְּחִיל...".
 בְּעֵבְרִית פְּשׁוּטָה: "הַבְּטָלָה מְבִיאָה לְיָדֵי
 שְׁעָמוֹם וְהַשְׁעָמוֹם לְיָדֵי חֲטָא".

כֹּן, כֹּל דְּבַר טוֹב צְרִיךְ לְבוֹא בְּמִדָּה. גַּם
 הַשׁוֹקוֹלֵד הַכִּי טָעִים וּמִתּוֹק הוֹפֵךְ בְּסוֹף
 לְמִרְיָה, וְכֵן גַּם הִיָּה קוֹרָה אִם הָיוּ לְכֶם
 שְׁעוּרִים חֲפְזִיִּים כֹּל הַיּוֹם. מָה קוֹרָה
 כְּאֶשֶׁר הַשְׁעָמוֹם גּוֹבֵר וְעִמּוֹ חֲכוּכִים
 וּמְרִיבוֹת וְאִין בְּחֶדֶר אֶף מְבַגֵּר אַחֲרָי
 שְׁיִפְתּוֹ אוֹתָם? אֲנִי חוֹשֵׁב, שְׁגַם יְלָדִים
 שֶׁלֹּא אוֹהֲבִים מִיִּיּוֹדֵע־מָה לְמוֹדִים
 יוֹדוּ שְׁעֵדִיף שְׁיִהְיָה מְשֻׁהוּ מֵאֶשֶׁר סִתָּם
 וְכִלּוּם, וְשׁוֹב כָּלּוֹם וְסִתָּם.

מִסְגֵּרַת הַמְטָרָה

הַמְּבַגְרִים לַפְעָמִים קוֹרְאִים לְכֶן
 'מִסְגֵּרַת'. צְרִיךְ שְׁיִהְיוּ לְיְלָדִים כָּלֵלִים
 וְגִבּוֹלוֹת בְּרוּרִים, שְׁיִדְעוּ מָה אֶסוּר וּמָה
 מִתֵּר, כִּדֵּי שֶׁלֹּא כֹל אֶחָד יַעֲשֶׂה מָה
 שְׁעוֹלָה עַל רוּחוֹ וְהַהֶפְקָרוֹת תַּחֲגֹג. אֲבָל
 הַקָּמֵת הִיא שְׁאוֹתָה מִסְגֵּרַת אֵינָה הַכֹּל,
 אֶלָּא רַק הַתּוֹצָאָה. כִּדֵּי שְׁתַּהֲיָה מִסְגֵּרַת
 צְרִיךְ מִיִּשְׁהוּ לְיַצֵּר אוֹתָה, לְהַתְאַמֵּץ
 וְלְדַאֵג שֶׁהִיא תִּהְיֶה, וּמִי שְׁעוֹשֶׂה זֹאת
 פּוֹעֵל מִתּוֹךְ מְטָרָה. לְמַשָּׁל, לְמוֹרָה בְּפִתְהָ
 יֵשׁ מְטָרָה – שְׁהֵיִלָּדִים יִלְמְדוּ תּוֹרָה. זֶה

אבל האם לשם כך בלבד הגענו לכאן?
לעם ישראל ולכל יהודי תפקיד יחודי
— לעשות לה' יתברך דירה בתחתונים.
אני ואתה עושים זאת כאשר אנו
נותנים צדקה או לומדים ומתפללים
בכונה. כך אנו בונים לה' בית בתוכנו,
בלב שֵׁלֵנו. אבל תארו לכם איזו עצמה
וקדשה מתגלות כאשר נקום בלנו יחד,
כצבור, ונבנה לה' בית במקום המיעד
— את בית המקדש!

לשם קיום המטרה הזו אנו צריכים
מִלָּה. בספר הזהר מובא, כי ההוראה
"שום תשים עליך מִלָּה" מתפרשת כך:
"שום" — לעלא [=למעלה], 'תשים'
לתתא [=למטה]". מה הפונה? שהעמדת
מִלָּה ישראל אינה דומה לאמות העולם.
בראש ובראשונה אנו ממליכים עלינו
את ה' למִלָּה, וכהמשך ישיר לכך אנו
מעניינים במִלָּה, מנהיג צדיק שה' בוחר
בו. המִלָּה האמתית, לו אנו מיחלים, הוא
אחד כזה ש"אין מעליו אלא ה' אלקיו".
נכר עליו כי המטרה העקרית שעומדת
מול עיניו היא להוליך את בָּלֵנוּ,
בהתלהבות ובחשק, לחזר ולכרות ברית
עם ה' ולהביא את הגאולה האמתית
והשלמה.

שנופה במהרה למנהיג צדיק שימליך
את ה' עלינו! שבת שלום ומברך! וְ

כמו בכביש, על המנהיג לדאג לעוד
המון תחומים — שהצבא יהיה חזק
ויוכל להגן מסכנות ומאיומי מלחמה,
שהשוק ישגשג ותהיה בו עבודה ופרנסה,
מספקת לכל האזרחים, שהארץ תהיה
מישבת ויהיו בה די בתים למגורי
התושבים ועוד.

אָרְיָה אֶחָד פִּי אֵלֶיךָ

כל מה שאמרנו נכון לכל האנשים
בעולם, לא רק ליהודים. ואכן, גם בעולם
העתיק מלכו מלכים על מדינות. היו
טובים יותר והיו פחות, אבל המטרה
של כלם הייתה לאפשר לבני האדם
לחיות יותר טוב.

האם זה מספיק לנו? ודאי שלא. לא
סוד, וכל מי שפבר למד ספר שמואל
יודע, שה' לא כל כך שמח לשמע את
עם ישראל מבקש להעמיד לו מִלָּה ככל
הגויים. הוא אומר לשמואל הנביא, אליו
פנו ישראל בבקשה זו, כי בקשתם היא
בעצם מאיסה בה'.

מדוע? כי כמו שאמרנו, מִלָּה נעמד
כדי להשיג מטרה. המִלָּה נקרא בשם זה
משום שתפקידו הוא להוליך ולהוביל
אותנו, עם ישראל, למלוי המטרה
המיחדת לנו. נכון שאנו צריכים צבא
חזק, כלכלה בריאה ותחבורה זורמת,

המשך מעמ' 27 <<<

בכך שהכל נובע מאהבת ישראל (טהורה). לא
מפתיע, אם כן, לגלות שגם במספרים מופיעה
התכונה הזו: הרב אברהם יצחק הכהן קוק עולה
ביטריא אהבת ישראל... (אהבה פעמים חכמה).

— אך הרב, כיאה ל"כהן איש חסד", אחז
בדרכו של אהרן הכהן וקיווה לקרב לתורה את
הבריות כולן (וידועים דברי האמריאמת מגוה,
שגם על המתנגדים לדעותיו של הרב קוק להכיר

הנפש שלנו מעורבת.

יש לנו שאיפות נשגבות, אבל גם תאוות אנושיות ואינטרסים קטנוניים; אנחנו נושאים עינים לאלול מרומם, אבל עוד לא שכחנו את הימים הסתמיים של השנה שעברה ואת אוירת בִּיך־הזמנים; אפילו בבית המדרש, אנחנו רוצים להיות גם למדנים מחודדים וגם חסידים פנימיים. איך עושים סדר בבלאגן הזה?

האמת היא שה' שם אותנו, מלכתחילה, לעבוד אותו במציאות המעורבת הזו – בעולם בו טוב ורע משמשים בערבוביא, בתוכנו וסביבנו. כדי להעלות את המציאות כולה אל ה' צריך להיות 'יצוג' לכל חלקיה בתוכנו. רק כאשר נדע להכיר בשפלות שלנו, ונתאמץ לפגוש את ה' גם דרכה ובתוכה, נשכיל ליצור את החיבור הנכון בין החלקים השונים של האישיות שלנו, להעלות את כל המציאות לה' ולהפוך אותה ל"דירה בתחתונים".

שני שיעורי הגליון השבוע עוסקים בנושא הזה: שיעור בר־מצוה מיוחד על **מצוות קיומיות**, הנותנות מקום לשתי הנפשות שלנו ומשמשות גשר העובר מהחול אל הקדש, ושיעור עמוק בסוגית "זהו זה גורם" והשלכותיה הקיומיות על העולם המעורב בו אנו חיים.

למי שרוצה להיות גם למדן וגם חסיד, השיעור השני מציע חיבור מפתיע גם עבור מי שכבר הורגל בשיעורים המחברים נגלה ופנימיות. בשיעור זה הסברות הלמדניות המופשטות ומושגי העומק של הקבלה והחסידות לא רק נצבים במקביל, אלא 'מתערבים' ויוצרים הסתכלות חדשה על התורה, על הנפש ועל העולם.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ר